

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Första kammaren.

Nr 16.

Tisdagen den 15 april.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 202, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 210, angående lantmäteripersonalens organisation och avlöningsförhållanden m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 213, med begäran om bemyndigande att träffa avtal med Malmö stad angående villkoren för överföring å Malmö stad av det tryckande registret för staden.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 10—12, statsutskottets utlåtanden nr 5 och 45—51, bankoutskottets utlåtanden nr 21—24, 29 och 30, första lagutskottets utlåtanden nr 22 och 25, andra lagutskottets utlåtanden nr 19 och 20, jordbruksutskottets utlåtanden nr 17—19 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 6 och 7.

Herr statsrådet *Zetterberg* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 211, med förslag till byggnadsstadga.

Den kungl. propositionen föredrogs och blev därvid bordlagd.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4,02 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 16 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Justerades protokollen för den 10 och den 12 innevarande månad.

Upplästes följande till riksdagen inkomna handling:

Finlands riksdag har äran inbjuda *Sveriges riksdag* att genom sina representanter övervara Finlands enkammarriksdags fyrtioårsjubileum i Helsingfors den tjugotredje maj nittonhundrafyrtiosju klockan 14.

På riksdagens vägnar
K. A. FAGERHOLM.
Talman.

Urho Kekkonen.
Vice talman.

Toivo Kujala.
Vice talman.

Anhålles att uppgift om de utsedda representanterna måtte tillsändas riksdagens talman före den 1 instundande maj.

Herr förste vice talmannen: Jag ber att få hemställa, herr talman, att kammaren måtte besluta att för sin del antaga den erhållna inbjudningen, under förutsättning att andra kammaren fattar samma beslut. Vidare får jag föreslå att kammaren måtte besluta att vid ifrågakvarande tillfälle låta sig representeras av sin talman eller, i händelse av förfall för honom, av den ledamot av kammaren, som talmannen i sitt ställe utser.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt och föreslagit bifölls.

Herr statsrådet *Mossberg* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 218, angående bidrag till vissa erkända alkoholistanstalter för täckande av förluster under åren 1940—1945.

Ang. inträffade olycksfall vid sjukvårdsinrättningar.

Herr statsrådet *Mossberg*, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Björcks interpellation i anledning av inträffade olycksfall vid sjukvårdsinrättningar, erhöll ordet och anförde: Herr talman! Med första kammarens tillstånd har ledamoten av kammaren herr John Björck i en interpellation frågat chefen för socialdepartementet, om han är beredd medverka till att sådana åtgärder vidtagas eller bestämmelser utfärdas, vilka så långt det är möjligt äro ägnade att förebygga eller minska de olycksfall, ofta med dödlig utgång, som på grund av felaktig behandling inträffat vid vårt lands sjukvårdsinrättningar de senaste åren?

I motiveringen för sin fråga har interpellanten riktat uppmärksamheten på ett antal dödsfall, som på senare tid inträffat vid olika sjukvårdsinrättningar under sådana omständigheter, att de kunna misstänkas vara förorsakade antingen av felaktig läkarbehandling eller av försummelse från vederbörande sjuk-

Ang. inträffade olycksfall vid sjukvårdsinrättningar. (Forts.)

vårdspersonals sida. Flertalet av de av interpellanten åberopade dödsfallen ha inträffat vid eller omedelbart efter operation å allmänt sjukhus; i tre av fallen synes förväxling av injektionsmedel ha skett eller felaktig dosering förekommit. Interpellanten framhåller, att en bidragande orsak till de inträffade tragiska händelserna sannolikt vore att söka i den betydligt ökade arbetsbörda, som på grund av personalbristen vid våra sjukvårdsinrättningar kommit att åvila befattningshavarna. Interpellanten ifrågasätter emellertid jämväl, huruvida gällande instruktioner för läkare och sköterskor äro till fyllest, samt förordar en omprövning av dessa i syfte att åvägabringa större försiktighet vid användning av bedövningsmedel. Interpellanten rekommenderar vidare ett utökat anlåtande av specialutbildade narkosläkare vid sjukhusen.

Som svar å interpellationen får jag, på vilken det för närvarande ankommer att inom regeringen handläggas sjukvårdsfrågor, meddela följande.

På förekommen anledning utfärdade Kungl. Maj:t den 15 januari 1937 en kungörelse (SFS nr 6) angående anmälan till polismyndighet rörande vissa vid behandling å sjukvårdsinrättning uppkomna skador m. m. I kungörelsen stadgas bland annat, att då någon vid behandling å sjukvårdsinrättning tillfogats skada eller sjukdom av allvarlig beskaffenhet eller anledning föreligger befara, att sådan skada eller sjukdom på grund av behandlingen senare kommer att uppstå, sjukvårdsinrättningens styresman skall ofördröjligen anmäla detta till medicinalstyrelsen och polismyndigheten i orten, såvida det ej är uppenbart, att vårdslöshet eller försummelse vid behandlingen icke föreligger.

Genom de anmälningar, som jämlikt denna kungörelse inkommit till medicinalstyrelsen, har styrelsen erhållit en relativt fullständig överblick av de skador eller sjukdomar av allvarlig beskaffenhet, som under den sista tioårsperioden tillfogats patienter å rikets sjukvårdsinrättningar i samband med där lämnad behandling. Antalet dylika för medicinalstyrelsen kända fall uppgår, enligt vad jag inhämtat, till icke fullt 150. Av dessa fall ha enligt uppgift av medicinalstyrelsen endast ett mindre antal befunnits bero på misstag, fel eller försummelse från personalens sida. I det övervägande antalet fall anses utgången ha betingats av någon särskilt ogynnsam disposition eller annan omständighet, för vilken personalen icke rimligen kunnat lastas. Till jämförelse må nämnas, att antalet å våra lasarett och sjukstugor under tioårsperioden 1937—1946 vårdade patienter kan uppskattas till omkring 4 800 000, därav omkring $\frac{1}{3}$ kan beräknas ha varit föremål för operativa ingrepp. Även icke opererade patienter erhålla ofta något slag av injektion, ej sällan vid flera tillfällen.

Jag har anfört dessa siffror för att i någon mån belysa den relativa omfattningen av ifrågavarande olyckshändelser. Siffrorna ge vid handen, att olycksfall i samband med behandling å sjukhus äro förhållandevis fåtaliga och närmast kunna betraktas som enstaka undantagsfall. Icke desto mindre är det uppenbarligen en angelägenhet av största vikt att i möjligaste mån söka skapa garantier mot inträffande av dylika olyckshändelser. I detta hänseende vill jag framhålla, att medicinalstyrelsen å skilda områden, där instruktioner befunnits påkallade eller kunna förväntas bli till nytta, utfärdat sådana eller föranstaltat om utfärdandet av erforderliga författningsbestämmelser.

Såsom exempel härpå må nämnas.

1) Medicinalstyrelsens meddelande den 19 mars 1943 till samtliga läkare och sjuksköterskor i riket med bestämmelser angående verkställande av intravenösa injektioner;

2) Medicinalstyrelsens cirkulär den 14 oktober 1943 till styresmännen vid samtliga lasarett samt till sjukstuguläkarna i riket angående kontroll av vid operation begagnade dukar och kompresser;

3) Medicinalstyrelsens cirkulärskrivelse den 31 oktober 1945 till samtliga

Ang. inträffade olycksfall vid sjukvårdsinrättningar. (Forts.)
tjänsteläkare, läkare vid förlossnings- och sjukvårdsanstalter, apoteksföreståndare och barnmorskor i riket angående desinfektion av nyfödda barns ögon samt angående förvaring av salpetersyra m. m., samt

4) Medicinalstyrelsens kungörelse den 19 december 1946 med särskilda föreskrifter angående läkemedelsförsörjningen å sjukvårdsinrättningarna i riket, vilken kungörelse från och med den 1 april innevarande år ersatt tidigare gällande föreskrifter i samma ämne.

Jag vill tillägga, att medicinalstyrelsen förbereder utsändande av cirkulärskrivelser angående dels distribuering av och behandling med serum i profylaktiskt syfte dels och distribuering av tuberkulin. Vidare har medicinalstyrelsen efter avslutade överläggningar med sakkunniga beslutat att med ledning av de erfarenheter, som vunnits av narkosspecialister, utarbета råd och anvisningar till vägledning för samtliga operatörer å landets sjukhus.

I anslutning härtill må nämnas, att utbildning av särskilda narkosköterskor och narkosläkare pågår. Ännu är de senares antal mycket ringa, och man har i det praktiska arbetet hittills som regel varit hänvisad till narkosköterskor. Att de med ett operativt ingrepp förenade riskerna minskas, då sövningen handhaves av en på området specialutbildad läkare, vitsordas allmänt av de medicinska myndigheterna. Det är därför önskvärdt, att narkosläkare i allt vidare utsträckning anställas på de större sjukhusen. Man torde dock få räkna med en avsevärd tid, innan tillräckligt antal sådana läkare hunnit utbildas. För de mindre sjukhusen bör tillgång finnas till sjuksköterskor med särskild narkosutbildning.

Av det anförda framgår, att det av interpellanten berörda spörsmålet är föremål för uppmärksamhet från medicinalstyrelsens och sjukhusledningarnas sida samt att grundad anledning finnes att förvänta, att olycksfallen i samband med behandling å sjukhus efter hand skall minska. I detta sammanhang kan icke heller bortses från att arbetsförhållandena å åtskilliga sjukhus för närvarande icke äro de bästa tänkbara, beroende på bristande tillgång av sjukvårdspersonal i allmänhet. Kvar står emellertid, att även om man utgår från att ingenting kommer att försummas från medicinalstyrelsens och sjukhusledningarnas sida för att tillgodose säkerhetens krav, det likväl icke lärer kunna undvikas, att enstaka misstag eller fel komma att begås på sjukvårdens arbetsfält. Ofullkomligheten i allt mänskligt handlande bör hållas i minne vid bedömandet av utsikterna att skapa större trygghet i föreliggande avseende.

Med denna redogörelse anser jag mig ha besvarat interpellantens fråga.

Herr **Björck**: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få uttala mitt tack för svaret och för det tillmötesgående, som han samtidigt har visat mig.

Jag har med intresse tagit del av de åtgärder, som medicinalstyrelsen den sista tiden vidtagit, liksom de åtgärder, som ytterligare äro planerade för att söka minska riskerna för olycksfall i samband med operationer vid våra sjukvårdsinrättningar. Med särskild tillfredsställelse noterar jag, att medicinalstyrelsen beslutat att med ledning av de erfarenheter, som vunnits av narkospecialister, låta utarbета råd och anvisningar till vägledning för samtliga operatörer vid landets sjukhus. Denna åtgärd kommer helt säkert att hälsas med tillfredsställelse av alla dem, som måste anlita sjukhus för att söka återvinna sin hälsa, liksom av deras anhöriga. Jag tillåter mig likväl framhålla vikten av att dessa råd och anvisningar bli så avfattade, att de hos såväl läkare som sjuksköterskor inskräpa vikten av att försiktighet, noggrannhet och hänsyn iakttagas så långt det är möjligt vid behandling av de sjuka såväl vid operationer som vid sjukvård i allmänhet vid våra sjukhus.

Statsrådet meddelar vidare att utbildning av särskilda narkosläkare och narkosköterskor pågår. Samtidigt framhålls önskvärdheten av att narkosutbil-

Ang. inträffade olycksfall vid sjukvårdsinrättningar. (Forts.)

dad personal i allt större utsträckning anställas på sjukhusen. Denna önskan delas säkert av många, varför jag tillåter mig uttala den förhoppningen, att herr statsrådet, som numera handlägger sjukvårdsfrågor, gör vad som är möjligt för att påskynda och stödja denna utbildning, så att den brist, som för närvarande råder, särskilt på narkosutbildade läkare, snarast måtte avhjälpas.

Till sist vill jag säga, att jag helt delar herr statsrådets uppfattning att arbetsförhållandena vid våra sjukhus för närvarande på grund av den rådande personalbristen ej äro de bästa tänkbara. Det är vår förhoppning att denna så småningom skall kunna avhjälpas, så att både läkare och sköterskor få den arbetsro, som de på grund av sina ansvarsfulla och krävande uppgifter äro i behov av.

Herr Wistrand: Herr talman! Jag har ansett mig skyldig att begära ordet i denna debatt med anledning av att interpellanten i sin interpellation framhållit ett fall, då anmälan ingivits till justitiekanslern om att ett treårigt barn på karolinska sjukhuset under två timmar utan bedövning utsatts för svåra plågor genom upprepade injektioner. Den sköterska, som anmält saken, skulle ha sagt sig under sin trettonåriga sjukhustjänst aldrig upplevat något så upprörande som detta.

Det torde vara nödvändigt att ge en liten relation om det verkliga förhållandet beträffande detta fall. Ett efterblivet barn hade för medfött hjärtfel vårdats på Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt, och det hade därvid konstaterats, att det inte fanns någon möjlighet att råda bot på hjärtfelet utan att företaga en operation. För att konstatera, hur en operation lämpligen skulle appliceras och om den överhuvud taget kunde företagas, var det nödvändigt att göra en röntgenundersökning. För att denna röntgenundersökning skulle kunna utföras erfordrades injektion av en reaktionsvätska. När barnet infördes för att få denna injektion, började det att skrika vilt, såsom mycket naturligt är att även normala barn göra, redan när de komma i en främmande omgivning och än mera när det är fråga om ett ingrepp. Injektionen skulle företagas i en åder på halsen, och i och för sig var det ingen olycka att barnet skrek, ty därigenom utvidgades ådern, och det skulle under sådana förhållanden gå lättare att verkställa injektionen. Barnet gjorde emellertid så mycket motstånd, att det var omöjligt att verkställa injektionen, och man fick skicka barnet tillbaka till Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt. Man kan möjligen säga, att det skulle kunnat ske en bedövning av barnet före injektionen, men det brukar man för det första inte göra, och för det andra lär det ha kunnat inverka menligt på själva utfallet av injektionen.

Detta skedde på karolinska sjukhusets röntgenavdelning, en avdelning där man ju sällan har patienter, som äro utsatta för någon smärtsam behandling, och framför allt är mycket ovan vid barn. Barnets skrik hade nu hörts av en fotograf på sjukhuset, vilken hade upprörts i sitt sinne över den plågsamma behandling, som hon trodde barnet vara utsatt för. Denna händelse hade sedan också föranlett en anmälan från fotografens sida till justitiekanslern. I denna anmälan förekom en hel del överdrifter. Det påstods t. ex. att man hade hållit på med barnet i två timmar, då man i själva verket, inklusive av- och påklädnings, hållit på i en timme och tio minuter. Behandlingen vidtogs ju inte för att skada barnet, utan tvärtom för att kunna rädda dess liv, och barnets moder lär sedermera hava förklarat, att hon ansåg, att man om möjligt borde göra ett försök till. Justitiekanslern har också, efter inhämtande av yttranden från olika håll, nu lämnat denna anmälan utan åtgärd.

Man borde ha dragit sig för att, innan man visste någonting om justitiekanslersämbetets ställning till saken, ta upp ett fall som detta i en interpellation.

Ang. inträffade olycksfall vid sjukvårdsinrättningar. (Forts.)
 tion. Allt som skrives om våra sjukhusförhållanden, är ju mycket känsligt, och allmänheten fäster mycket stort avseende vid de uppgifter som lämnas. Så mycket större anledning är det då att den, som fått reda på något fall, verkligen sätter sig i förbindelse med den andra parten, d. v. s. i detta fall vederbörande läkare eller anstaltsstyrelse innan han upptager frågan till behandling i offentlig debatt. Det är en kutym, som i stort sett har iakttagits av pressen, tyvärr dock på sista tiden inte alldeles undantagslöst. De undantag som förekommit tror jag ha berott på ovana vid yrket hos vederbörande journalist.

Hör man sig för i denna ordning reduceras ofta proportionerna betydligt, och man undgår att göra den skada, som uppstår, när man ger spridning åt rykten, som sakna fog.

Herr Lundgren: Herr talman! Utöver vad herr statsrådet anfört i sitt svar på interpellantens fråga finns kanske icke mycket att tillägga. För mig såsom läkare och särskilt lasarettsläkare kan det dock vara motiverat att i denna fråga säga några ord.

Det är självklart att vi läkare äro tacksamma för all kritik, som riktas mot vårt arbete. Vi äro väl medvetna om och tillräckligt naturvetenskapligt skolade för att inse att vårt handlande liksom all annan mänsklig verksamhet är behäftat och alltid kommer att vara behäftat med brister. Förutsättningen för att en kritik skall vara till full nytta är emellertid, att den i allo är vederhäftig, och i detta avseende måste jag tyvärr rikta vissa erinringar mot den ärade interpellantens framställning.

Jag har icke haft tillgång till den bilaga, som enligt interpellantens uppgift åtföljer interpellationen och som statsrådet Mossberg har talat om, och jag kan därför icke beröra de i denna bilaga upptagna beklagliga olycksfallen. Vad jag närmast fäst mig vid och som jag med några ord vill belysa är interpellantens uttalande om narkosdödsfall.

Interpellanten säger i sin interpellation: »I en av våra veckotidningar framhåller med. kand. Bertil Björklund i en artikel under rubriken 'Livsfarligt bli bedövd?' bl. a.: 'Det framgår av statistik från två sjukhus i Stockholm, att en betydande minskning av antalet döda vid operationer inträffat i och med anställandet av specialutbildad narkosläkare. Under två treårsperioder, mellan vilka anställningen skett, sjönk dödligheten vid operationer med ca 40 procent. Utan att överdriva vågar man påstå, att narkosläkaren till stor del bidragit till detta.'»

Om man något litet granskar detta uttalande, inser man utan vidare, hur orimligt det är. Vid all narkos finnas vissa risker. Enligt olika statistiker torde riskerna, alltså antalet dödsfall beroende på narkos, vid allmän narkos f. n. kunna sättas till 1:10 000—1:20 000, och dessa risker hava icke minst på de senare åren oavbrutet minskat. Uppgiften i det av interpellanten anförda citatet om en betydande minskning av antalet döda vid operationer i och med anställandet av narkosläkare och att denna minskning uppgår till 40 procent säger givetvis icke något om narkosrisken och saknar även ur annan synpunkt allt statistiskt värde. Då antalet dödsfall, beroende på narkosen, såsom jag nyss anförde, för närvarande torde ligga vid värden på 1:10 000—1:20 000, kan man givetvis icke använda en statistik, som i bästa fall omfattar kanske 10 000 fall, för att bedöma narkosrisken. Man måste röra sig med siffror av helt annan storleksordning för att kunna bevisa någonting.

Vad menas för övrigt med »antalet döda vid operationer»? Är det sådana, som avlidit på grund av narkosen eller av annan anledning? Risken vid en operation beror givetvis helt på vilket ingrepp det rör sig om, och man kan

Ang. inträffade olycksfall vid sjukvårdsinrättningar. (Forts.)

ju inte slå samman alla operationer och säga att risken är den eller den. Av interpellantens egna reflexioner får man det intrycket, att det är fråga om narkosdödsfall. Man måste komma ihåg att varje operativt ingrepp innebär vissa risker, som den sjuke och hans anhöriga måste ha klart för sig. Av dessa risker är narkosrisken kanske den minsta, och den har oavslåttligt minskat och kommer säkerligen även att göra det i framtiden alltefter vetenskapens utveckling.

Man måste se en del tidningsuttalanden i denna fråga från den synpunkten, att det just nu drives en viss agitation för anställande av narkosläkare vid våra sjukhus. För att intressera huvudmännen och statsmakterna för denna fråga ha tyvärr vissa läkare använt överord, som nog vället en hel del missförstånd. Det är givetvis önskvärt att narkosläkare anställas vid sjukvårdsinrättningarna, och det är ur den för sjukvården ansvarige läkarens synpunkt självfallet endast till fördel, om sådana läkare anställas. Han slipper då ansvaret och bekymret för narkosen. Men man måste komma ihåg, att det inom överskådlig tid kan i bästa fall anställas narkosläkare endast på våra centrallasarett och att även i framtiden en mycket stor operativ verksamhet måste bedrivas även på sjukvårdsinrättningar som sakna narkosläkare.

Slutligen måste man komma ihåg, vilket också herr statsrådet Mossberg framhöll, att antalet olycksfall på våra sjukvårdsinrättningar ingalunda ökat på sista åren. Det är endast det förhållandet, att enligt den av herr statsrådet citerade kungörelsen av 1937 anmälningsskyldighet föreligger för »skada eller sjukdom av allvarlig art», som inträffat vid sjukvårdsinrättningar, som gör att dessa händelser komma till allmän kännedom genom att anmälan i regel publiceras i tidningar och vanligen under stora rubriker. Därtill kommer att läkarna, för att vara på den säkra sidan, i regel anmäla även fall, beträffande vilka det är mycket tvivelaktigt, om anmälningsskyldighet föreligger. De utgå från att det är säkrare att anmäla än att låta bli att anmäla. Man måste ha klart för sig detta, när man bedömer dessa förhållanden.

Herr Björck: Herr talman! Jag förstår, att herr Wistrand såsom ordförande i direktionen för karolinska sjukhuset känner sig illa berörd över den anmälan om vissa förhållanden på detta sjukhus, som gjorts till justitiekanslern.

De meddelanden om denna sak, som varit synliga i pressen, ha, så vitt jag vet, återgivits i samtliga stockholmstidningar och ha inte dementerats. Om det förhåller sig så, som herr Wistrand säger, förvånar det mig att inte någon dementi har varit synlig i tidningarna. Jag har hittills inte heller sett justitiekanslerns uttalande i saken, man väntar ju att detta skall offentliggöras. Det är möjligt, att justitiekanslern inte finner anledning att ingripa i detta fall, men jag förvånar mig som sagt över att någon dementi på de i tidningarna återgivna uppgifterna inte har synts till.

Det är emellertid inte endast dessa uppgifter i pressen som föranlett mig att framställa interpellationen. Jag har sedan ett halvt år tillbaka studerat de tidskrifter, som utges av läkarnas och sjuksköterskornas organisationer. Där ha redogörelser för dessa fall lämnats. Såväl läkarna som sjuksköterskorna ha en s. k. ansvarighetsnämnd, som behandlar sådana fall, och det är rätt intressant att se, att vid åtskilliga tillfällen förekommit delade meningar om var ansvaret skulle läggas.

Herr Lundgren synes ha skrivit sitt anförande, innan han fått kännedom om innehållet i interpellationssvaret. Medicinalstyrelsen synes ha en annan uppfattning i fråga om narkosläkarna än den, som herr Lundgren här gav

Ang. inträffade olycksfall vid sjukvårdsinrättningar. (Forts.)
 uttryck åt. Jag har citerat en medicine kandidat, och jag ansåg att han var kapabel och tillräckligt vederhäftig att bedöma dessa frågor. I samma veckotidning, där hans artikel blivit införd, har också överläkaren vid karolinska sjukhuset, den kände narkosspecialisten doktor Gordh sagt ungefär detsamma: om »narkosläkaren-operatören kan sin sak, äro riskerna vid narkosen mycket små». Jag vill emellertid fästa kammarens och särskilt herr Lundgrens uppmärksamhet på en passus i interpellationssvaret. Herr statsrådet säger där: »Att de med ett operativt ingrepp förenade riskerna minskas, då sövningen handhaves av en på området specialutbildad läkare, vitsordas allmänt av de medicinska myndigheterna. Det är därför önskvärt, att narkosläkare i allt vidare utsträckning anställas på de större sjukhusen.»

Min interpellation föranleddes emellertid inte i första hand av det fall, som här har diskuterats, utan av tvänne händelser i mitt eget län, som rätt mycket ha upprört allmänheten. I ena fallet blev det rättgång, och vederbörande sjuksköterska ådömdes straff. Hon var synnerligen upprörd och lämnade sin befattning, men hon erkände, att hon inte varit tillräckligt noggrann, när hon hämtat fram den injektionsvätska, som föranledde en ung flickas död genom felaktig behandling. Det andra fallet inträffade vid ett annat sjukhus inom Älvsborgs län och är för närvarande föremål för utredning.

Statistiskt sett synes dödsfallsrisken vara ganska ringa, det erkännes gärna, men för de familjer, som drabbas, är detta i alla fall en mycket allvarlig sak. Vid ett av våra större lasarett hände det nyligen, att en tolvårig frisk och stark pojke, som sökt vård för en rätt lindrig skada, avled på operationsbordet. Man får inte förvåna sig över om de anhöriga i ett sådant fall framställa frågor och göra anmärkningar.

Jag har som sagt under åtskilliga månader försökt att kritiskt granska en hel del olycksfall av detta slag, och jag har därvid, kan jag säga, fått hjälp från sjuksköterskornas organisationer. Jag har visst inte godtagit allt som stått i tidningarna, utan i främsta rummet hämtat mina uppgifter ur Svensk läkartidnings båda sista årgångar samt Svensk sjukskötersketidning.

Herr Lundgren: Herr talman! Herr Björck har nog något missförstått mitt yttrande. Jag framhöll, att det givetvis är en stor fördel för ett sjukhus, om man kan anställa en narkosläkare. Jag har själv varit med om att ta initiativ till att vi skola få en narkosläkare vid det sjukhus, där jag arbetar. Men jag betonade samtidigt, att det kanske icke är möjligt att inom överskådlig tid få narkosläkare ens till våra centrallasarett och att man på många, många håll även i framtiden måste utöva en omfattande operativ verksamhet utan narkosläkare.

Herr statsrådet *Mossberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 214, angående godkännande av en mellan Sverige och Danmark träffad överenskommelse rörande det svensk-danska varuutbytet;

nr 215, angående anslag till avsättning till försäkringsinspektionens fond; samt

nr 216, angående anslag till kostnader för ritningar m. m. till en ny statsisbrytare.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 211, med förslag till byggnadsstadga.

Föredrogos ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion angående förbud för landets tidningar att i sina rättegångsreportage införa bilder av brottslingar m. m.;

nr 11, i anledning av väckt motion angående skyldighet för ordförande i valnämnd att i vissa fall insända ansökningar om utdrag ur röstlängd till länsstyrelsen; samt

nr 12, i anledning av väckt motion om municipalfullmäktigevalens sammanförande med landstingsmänna- och kommunalfullmäktigevalen till en förrättning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48, såvitt avser anslagen inom det nya socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

Punkterna 22 och 23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

Lades till handlingarna.

Punkterna 32—45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Fria resor för barn för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor.

*Anslag till
fria resor
för barn.*

I kungörelsen den 31 maj 1946, nr 234, angående avgiftsfria resor för barn och husmödrar m. fl., hade såsom förutsättning för rätt till sådan resa angivits antingen att familjens till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt beskattningsbara belopp och dess skattepliktiga förmögenhet icke överstege 2 500 respektive 20 000 kronor eller att det beskattningsbara beloppet icke överstege 500 kronor, varvid hänsyn icke skulle tagas till den skattepliktiga förmögenheten.

Anslag till fria resor för barn. (Forts.)

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Svenson* och herr *Wahlund* (I: 72) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson* i Dunker m. fl. (II: 137), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta slopa nu gällande förmögenhetsgräns för rätt till fria resor för barn och husmödrar.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återropade grunder hemställt, att riksdagen måtte

- a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Fria resor för barn för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor,
- b) besluta avslå motionerna I: 72 och II: 137.

Reservation hade avgivits av herrar *Gränebo*, *Heiding*, *Rubbestad* och *Petersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

- a) med — — — 4 000 000 kronor,
- b) med bifall till motionerna I: 72 och II: 137 besluta, att vad som stadgats om särskild förmögenhetsgräns för rätt till fria resor för barn och husmödrar skulle upphöra att gälla.

Fru Svenson: Herr talman! Herr Wahlund och jag ha under denna punkt väckt en motion angående förmögenhetsgränsens slopande när det gäller fria semesterresor för husmödrar till enskilda hem. Statsutskottet har avstyrkt motionen och som motivering hänvisat till de väntade reformerna i skattelagstiftningen. Detta anser inte jag vara någon bärkraftig motivering.

Det kan inte råda någon tvekan om att förmögenhetsgränsen innebär en orättvisa mot stora massor av landets husmödrar, främst då husmödrarna i jordbrukarhemmen. Åtskilliga jordbrukarfamiljer, vilkas beskattningsbara belopp understiger 2 500 kronor, utestängas på grund av förmögenhetsspärren från rätten till fria semesterresor för husmödrar. Man kan, såsom vi i motionen framhållit, icke gärna göra gällande att innehavet av förmögenhet innebär en så god ekonomisk ställning, att rätten till dessa fria resor skall mistas. Det förhåller sig så, att för att driva ett jordbruk fordras ett visst kapital. Detta är en oundgänglig förutsättning. Utöver detta är det ofta mycket svårt att skaffa kontanta medel för sådana ändamål som till exempel semesterresor.

En lanthusmoders lott är inte lätt och mången gång inte heller avundsvärd. Hennes arbetsdag är lång och mödosam. Hon får inte vara nogräknad med timmar, utan måste alltid vara på sin post. Dagarna bli många gånger enahanda. Det är ingen större skillnad evad det gäller helg eller söcken. Denna lanthusmoders lott är så uppenbar och så allmänt känd, att man knappast behöver påpeka saken. Den bär också syn för sägen: de unga flickorna se sin mors lott, och mången flicka drar sig för att träda i hennes fotspår. Detta har också utövat en menlig inverkan på befolkningens fördelning på kön både i städerna och på landsbygden.

Vi avse med vår motion, att fri semesterresa genom statens försorg skall beredas sådana husmödrar som av ekonomiska skäl annars inte ha möjlighet att företaga någon semesterresa. Det finns i vårt land många husmödrar, som, på grund av att de ekonomiska förhållandena lagt hinder i vägen, aldrig ha fått tillfälle att återse sin hembygd, sedan den dag de lämnade densamma, eller haft möjlighet att besöka sina vuxna barn, som kanske blivit bosatta långt bort från föräldrahemmet. Det finns också många husmödrar, som äro i rätt stort behov av miljöombyte, ehuru ekonomien lägger hinder i vägen härför.

Redan dessa små påpekanden borde, tycker jag, göra det klart för alla, att

Anslag till fria resor för barn. (Forts.)

det inte på något sätt är orimligt begärt, att man genom att borttaga förmögenhetsspärren i fråga om de fria semesterresorna för husmödrar till enskilda hem skall ge dessa husmödrar en liten rättvis uppmuntran i vardagens grå och enahanda.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Mannerskantz: Den ärade talarinnans lovsång till lanthusmödrarna kan man naturligtvis inte motsäga, även om jag för min del nog tycker, att det kan vara ganska riktigt som det stod härom dagen i Jordbrukarnas föreningsblad, att lanthusmödrarna visserligen ofta ha längre arbetstid och kanske litet tyngre arbete än andra, men att de i alla fall ha en trivsammare miljö än — som det stod beskrivet i föreningsbladet — husmödrar i städerna, som måste sitta i små kyffen, som inte ha någon möjlighet att släppa ut barnen, som inte ha någonstans att hänga sina kläder eller sätta in sina matvaror, som överhuvud taget ha det trängre och besvärligare och tristare i sin omgivning än en lantbrukarhustru, vilken dock kan släppa ut barnen på gården och oftast har bättre utrymmen o. s. v.

Men jag skall inte upptaga någon som helst diskussion om detta, ty dagens ärende rör inte den saken. Här är det ju närmast fråga om att barnavårdsnämnd skall få rättighet att utbetala reseersättning för barn och deras vårdare till semestervistelse för barnen. Det är en annan synpunkt man får lägga på denna fråga, nämligen att riksdagen och statsmakterna inte böra fatta nya och ändrade beslut hur som helst. I följd ändrades bestämmelserna bland annat på så sätt, att förmögenhetsgränsen höjdes till det dubbla, från 10 000 kronor upp till 20 000 kronor. Till nästa år komma de beskattningsbara beloppen sannolikt inte att bli jämförbara med de nuvarande beskattningsbara beloppen, eftersom Ortsavdragen torde komma att höjas. Man kan med ganska stor säkerhet utgå ifrån att så kommer att ske.

Det skulle inte stå i god överensstämmelse med statsutskottets sätt att betrakta frågorna, om statsutskottet under sådana förhållanden förordade en ändring av bestämmelserna även i år. Dessutom finns ju det korrektivet, att om någon — således även en jordbrukare — med en förmögenhet på över 20 000 kronor, sedan skulderna avdragits, har en mycket låg inkomst, så att det beskattningsbara beloppet inte överstiger 500 kronor, så får familjen detta bidrag utan hinder av förmögenhetsgränsen.

Med hänsyn till detta korrektiv, med hänsyn till att man inte varje år kan göra ändringar bara därför att det kommer en motion och även med tanke på att det ändå nästa år måste bli ändrade bestämmelser, tycker jag det skulle vara orimligt, om kammaren i dag följde reservanternas hemställan.

Sedan är det en annan sak, huruvida man skall koppla in frågan om husmödrarnas förhållanden just på denna punkt i femte huvudtiteln. Jag är för min del inte övertygad om att detta är rätta stället att göra det.

På grund av vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 47—53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 54 och 55.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa haverikostnader;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till bidrag till avlöning åt landsantikvarier jämte i ämnet väckta motioner;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till avlöningar vid läroanstalterna för blinda m. m.;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för kontrollen över sparbankerna;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg å vissa livräntor m. m. i anledning av olycksfall eller yrkessjukdom; samt

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rundradion i Sverige jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt vissa biträden å häradsskrivarkontor;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt för tillsyningsmannen E. H. Hansson m. m., jämte en i ämnet väckt motion;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350); samt

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtande nr 29, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Förevarande utlåtande var avfattat i fyra särskilda punkter, betecknade med 1, 3, 4 och 5.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna.

Punkten 1.

Under denna punkt hade utskottet lämnat en redogörelse för vissa av bankofullmäktige vidtagna åtgärder för reglering av kredit- och valutamarknaderna, varefter utskottet anförde:

»Fullmäktige delgävo i december 1946 under hand regeringen sina synpunkter på utvecklingen på valutamarknaden. I anslutning till en närmare redogörelse för valutautvecklingen hemställde fullmäktige sedermera i slutet av januari 1947, likaledes under hand, hos regeringen om prövning av möjlig-

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.)

heten att inom ramen av gällande regleringar vinna en viss begränsning av importen och ökning av exportinkomsterna.

Hithörande spörsmål övervägdes vid den konferens mellan regeringen och ledningen för de olika riksdagspartierna, som regeringen i januari inkallade för behandling av inflationsfrågan. Då valutautströmningen alltjämt fortsatte i oförminskad takt — riksbankens behållning av guld och utländska valutor hade från början av år 1947 till den 4 mars minskats med 475 milj. kr. till 1 723 milj. kr. — upptogo fullmäktige i skrivelse till Kungl. Maj:t den 13 mars 1947 frågan om de åtgärder, som erfordrades för att förbättra valutaläget, och förordade därvid en reglering av utrikeshandeln, närmast syftande till en eliminering av mera umbärlig import, ävensom en ökning av exporten. Genom beslut den 15 mars 1947 utfärdade Kungl. Maj:t allmänt importförbud.

Vad i ovan omhandlade ärenden förekommit har utskottet härigenom velat för riksdagen anmäla.»

Vid utlåtandet hade reservation anmälts av herr *Nordenson*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Nordenson: Herr talman! Jag vill först göra ett litet redaktionellt påpekande. Utskottet har sammanfattat sina yrkanden i fyra punkter, som äro numrerade 1:o, 3:o, 4:o och 5:o. Detta är ett rent förbiseende. De skulle ha varit numrerade 1:o, 2:o, 3:o och 4:o. Jag gör detta påpekande för att framhålla, att inte någon punkt på något sätt fallit bort.

När jag anmält en reservation till föreliggande utskottsutlåtande är det mindre föranlett av vad som står i utlåtandet än vad som inte står där. Under de senare åren har vid upprepade tillfällen både i bankoutskottet och här i kammaren gjorts gällande, att diskussionen om penningpolitiken borde knytas till frågan om sedlarnas guldinlösen och att man borde undvika debatt härom i samband med dechargen. Vid detta tillfälle, har man menat, borde endast behandlas frågan huruvida decharge skall beviljas eller ej. Jag kan för min del inte dela denna uppfattning. Jag finner det tvärtom ganska naturligt att man, även om man är beredd att bevilja riksbanksfullmäktige decharge, vid detta tillfälle tar upp till granskning de händelser, som förekommit under det gångna året, och anknyter de reflexioner, som kunna föranledas av riksbanksledningens ställningstagande i olika frågor. Det är däremot naturligt, att den senare debatten om penningpolitiken främst kommer att röra sig om de riktlinjer, som i *fortsättningen* böra vara vägledande för densamma. Händelserna under 1946 på det penningpolitiska området ha ju varit av den betydelse och säregna art att de väl förtjäna att göras till föremål för analys och reflexioner.

Den viktigaste åtgärden under året från riksbanksledningens sida var ju apprecieringen av kronan. Denna avsåg att förhindra att en prisstegring i utlandet, särskilt i Amerika, skulle slå igenom på vår marknad, och till någon del vanns väl detta syfte. Men då prisstegringen fortsatte utomlands och man där skyndade sig att i möjligaste mån höja sina priser gentemot oss, blevo verkningarna inte helt de vi åsyftat. Härtill bidrog som bekant också den svenska regeringens ingripanden emot allt för höga exportpriser.

Åtgärden stimulerade givetvis importen, och därigenom uppstod en mycket stark påfrestning på vår valutareserv. Utvecklingen blev så pass allvarlig att fullmäktige i december förra året — närmare bestämt den 19 — ansågo sig genom sin ordförande böra fästa regeringens uppmärksamhet vid det uppkomna läget, dock utan att påkalla direkta åtgärder. Anspråken på valuta fortsatte i oförminskad grad in på det nya året, och i slutet av januari fram-

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.)
lade fullmäktige i skrivelse till regeringen sina synpunkter på läget men nöjde sig med att påkalla åtgärder inom ramen av gällande regleringar.

Först i medio av mars i år påkallade fullmäktige i skrivelse till regeringen åtgärder för utrikeshandelns reglering, och regeringens beslut om importreglering kom som bekant den 15 mars.

Ett annat område, där läget undergick en väsentlig förändring under 1946, var penningmarknaden. De starkt ökade anspråken på likvida medel, som ställdes från näringslivets sida för att kunna ombesörja import av råvaror och andra nödvändiga varor, föranledde en avsevärd nedgång i bankernas likviditet. Bankerna realiserade då i stor utsträckning obligationer och skattkammarväxlar, som upptogs av riksbanken. Bankens innehav av obligationer ökade kraftigt särskilt mot slutet av året 1946, och ökningen fortsatte in på år 1947. Utvecklingen blev ju sådan, att en räntestegring kunde ifrågasättas, och i känslan härav blevo utbuden av långsiktiga obligationer mycket kraftiga från obligationsinnehavarnas sida. Fullmäktige avvisade emellertid tanken på en räntestegring men köpte upp obligationer i stor utsträckning och höllo kursen uppe på de långsiktiga treprocentsobligationerna vid omkring 99 $\frac{3}{4}$ procent.

Beträffande alla dessa förhållanden har nu utskottet begränsat sig till att ge en relation av händelseutvecklingen men har inte anknutit några som helst reflexioner därtill. Detta synes mig icke vara fullt tillfredsställande. Jag anser att, när så pass stora händelser ha ägt rum på penningmarknaden, det vore angeläget att utskottet i någon mån gäve uttryck för sitt gillande eller ogillande av riksbankens ställningstaganden. Ett sådant utlåtande skulle ju ha den betydelsen att kunna vara vägledande för riksbanksledningen i fortsättningen.

Men jag skulle även vilja göra en anmärkning emot den framställning av förhållandena, som utskottet lämnat.

Beträffande penningmarknaden framhåller utskottet: »Den stabilitet i ränteläget, som rådde under det gångna året, vanns således väsentligen tack vare riksbankens aktiva ingrepp i kursreglerande syfte.» Utskottet fortsätter emellertid: »Genom sin kreditmarknadspolitik medverkade riksbanken sålunda till att upprätthålla balansen på kapital- och penningmarknaderna.»

Det är en karakteristik av förhållandena som jag för min del inte kan riktigt instämma i. Förhållandet är väl det att den stabilitet, som åstadkoms, var en stabilitet i obligationskursen men knappast en stabilitet mellan utbud och efterfrågan på obligationsmaterialet från allmänhetens sida, och det är väl det som är innebörden i en stabilitet på kapitalmarknaden. En sådan jämvikt skulle i detta fall ha inträtt endast om man hade låtit obligationskurserna utveckla sig självständigt, i vilket fall de givetvis hade sjunkit.

Frågan är då, om det kan anses vara riktigt att riksbanken här ingrep och stödde kursen. Det har på senare tid ofta talats om att riksbanken borde genom operationer på marknaden undvika täta och tvära kastningar och fluktuationer på kurserna, och därom ha nog i stort sett meningarna varit ense. Men härav följer icke utan vidare, att kursen i alla lägen skall hållas uppe. Om ändringarna på penningmarknaden äro av mera djupgående art och betingas av verkliga förskjutningar i penningbehovet, så kan den riktiga åtgärden vara att bromsa denna efterfrågan på likvida medel genom att göra pengarna dyrare, nämligen genom att höja räntan.

Vi få i detta sammanhang inte heller glömma, att de stora obligationsköp, som riksbanken vidtagit för att hålla kursen uppe, innebära en ökad spridning av betalningsmedel och därmed också ett ökat inflationstryck.

Vad man nu enligt min mening vid en granskning av riksbanksledningens

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.)

verksamhet under det gångna året kan ifrågasätta är, huruvida ledningen i tillräckligt god tid observerat de förskjutningar, som ägt rum i valuta- och penninghänseende, och i god tid och tillräcklig omfattning vidtagit därav påkallade åtgärder?

Vad valutatillgången beträffar visade rapporterna ett starkt utflöde omedelbart efter apprecieringen, vilket givetvis var att vänta. Mera anmärkningsvärt var att denna utströmning fortsatte även in på sista kvartalet. Härvid är att märka, att valutatillgången som regel brukar öka vid denna tidpunkt på grund av att likvider inflyta för sommarens skeppningar. Även en mindre nedgång i valutareserven under denna tid på året är därför ägnad att väcka uppmärksamhet. Men det var först den 19 december som riksbanksledningen framlade sina synpunkter på läget för regeringen utan att påkalla åtgärder — det var ju som jag nämnde först i mars månad som direkta åtgärder påyrkades.

Även om man beaktar de svårigheter, som föreligga vid bedömandet av hithörande frågor, och vikten av att man inte vidtager större ingripanden än som äro nödvändiga, kan jag icke underlåta den reflexion, att fullmäktige haft anledning att tidigare och kraftigare framföra sina bekymmer över utvecklingen på valutamarknaden och ifrågasätta ingripanden.

Om vi gå till penningmarknaden, var ju utvecklingen sådan, som jag nämnde nyss, att en räntestegring kunde anses ha skäl för sig. Frågan var också föremål för behandling i fullmäktige under december månad. En av fullmäktiges medlemmar påyrkade en mindre räntestegring, men majoriteten avvisade denna tankegång.

Nu är det klart att skäl kunna anföras både för och emot en räntestegring. Men jag vill erinra om att den klassiska penningpolitikens regler i varje fall i ett läge som detta tala för en stegring. Det förefaller att man från riksbanksledningens sida denna gång liksom också vid tidigare tillfällen, då det gällt att bedöma räntan, låtit sig ledas av de återverkningar på vissa speciella områden av samhällsekonomin, som dessa ränteändringar kunde medföra. Fullmäktige synas varit alltför benägna att anlägga kortsiktiga och detaljbetonade synpunkter vid sitt ställningstagande. Ståndpunkter och åtgärder ha bestämts av den utveckling, som ur vissa speciella ofta rent politiska synpunkter ansetts önskvärd.

Tidigare ha de penningpolitiska problemen i vårt land legat i mycket hög grad vid sidan av de partipolitiska spörsmålen, och riksbanken har följaktligen haft möjlighet att oberoende av de politiska växlingarna föra en självständig politik. Ju mer de ekonomiska problemen kommit att dominera politiken och blivit partipolitiska stridsfrågor, desto svårare blir det för riksbanken att hålla en självständig och oberoende kurs. Samtidigt blir det desto angelägnare att vissa principiella och långsiktiga riktlinjer verkligen hävdas gentemot de dagspolitiska önskemålen. Vårt penningväsende får ju icke bli en lekboll i de politiska intressestriderna.

Genom att till fullmäktige utses framskjutna och ofta mycket aktivt arbetande representanter från de olika partierna får dagspolitiken numera ett mycket stort inslag i fullmäktige. Det blir egentligen endast två personer inom denna krets, som kunna väntas stå utanför politiken, nämligen riksbankschefen och den av Kungl. Maj:t utsedde ordföranden.

Ansvar för att mera långsiktiga och principiella synpunkter på penningpolitiken verkligen bli hävdade faller därför i särskilt hög grad på innehavarna av dessa ämbeten. Alla de uttalanden, som såväl den nuvarande riksbankschefen som den nuvarande ordföranden för fullmäktige i olika sammanhang ha gjort, ha givit mig en bestämd känsla att de båda äro starkt medvetna om sitt ansvar härvidlag och att de båda äro uppfyllda av en bestämd önskan att i möjligaste

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.)
mån hålla riksbankspolitiken utanför de partipolitiska striderna. Jag tror inte man behöver känna någon tvekan om deras intentioner härvidlag. Vad riksbankschefen beträffar ha ju omständigheterna gjort att det löpande arbetet kommit att lägga en utomordentligt stor börda på hans axlar. Jag vill erinra om de stora och mycket svåra problem, som krigstiden skapat, och jag vill också påminna om att den år 1933 inrättade vice riksbankschefsbeftattningen har haft icke mindre än fem olika innehavare under denna tid, samtidigt som riksbanken har undergått en omfattande omorganisation. Det är under sådana omständigheter ganska naturligt om riksbankschefen i hög grad tagits i anspråk av det inre, löpande arbetet och endast i begränsad omfattning kunnat lägga sig ombord med de stora och långsiktiga problemen. Ansvar för dessa har därför kommit att främst vila på fullmäktiges ordförande.

Det har också varit en ganska naturlig utveckling med hänsyn till den nuvarande ordförandens utomordentliga teoretiska kvalifikationer för uppdraget. Men ordföranden har också under många år beklätt en ledande post i det departement, som dirigerar vår allmänna ekonomiska politik, och han kvarstår alltjämt såsom regeringens finansiella, expert. Det är härigenom som jag tror att en ganska allvarlig svårighet uppkommer.

Vår ekonomiska politik är numera starkt partipolitiskt betonad. De skarpaste motsättningarna i vårt politiska liv äro ju för handen just på det ekonomiska området. Under samlingsregeringen har det trots detta lyckats oss att uppställa ett penningpolitiskt program, som alla parter kunnat ena sig om och som för övrigt till väsentlig del utformats av riksbanken.

Detta program har emellertid numera i väsentliga punkter frångåtts av den för vår ekonomiska politik närmast ansvarige regeringsledamoten. Härigenom har en ganska säregen och ömtålig situation uppkommit. Vill fullmäktiges ordförande hävda det penningpolitiska programmet, kommer han i motsättning till den dirigerande kraften i vårt ekonomiska liv, och vill han följa de politiska signalerna, måste han i viktiga delar offra det av alla antagna penningpolitiska programmet.

På grund av sin ämbetsställning har ordföranden också under de gångna åren haft att utforma och motivera en rad vittgående ingripanden, som inte bara föranletts av krigsförhållanden utan även betingats av vår finansministers mycket starkt etatistiska samhällsuppfattning, och på sistone har det också fallit på ordförandens lott att utforma de förslag till uttalanden, som inflationskonferensen diskuterat men som ju inte ledde till någon enighet.

Vi känna alla den svenska ämbetsmannens lojala ambition att giva en skicklig och övertygande utformning åt de idéer, som blivit honom förelagda, men jag tror att det finns en viss risk för att han därvid understundom övergår från utformare av idéerna till att bli en försvarare av dessa idéer. Vad som synes mig alldeles säkert är, att en dylik verksamhet måste mycket starkt avtrubba vederbörandes förmåga att kraftigt och effektivt hävda motsatta synpunkter.

Till undvikande av missförstånd vill jag, herr talman, ännu en gång understrika min övertygelse om ordförandens goda vilja att på ett självständigt sätt förvalta sitt uppdrag, men jag tror, att han överskattar möjligheterna att gå den balansgång, som omständigheterna ha ställt honom inför. Jag tror att den dubbelställning han intager knappast är i längden hållbar. Det går inte att på en gång vara den opolitiska penningpolitikens Floridor och den ekonomiska partipolitikens Célestin.

Det har tidigare bland annat från bankoutskottets sida uttalats önskvärdheten av en koordination av vår ekonomiska politik och ett samarbete mellan olika organ, som behandla för penningpolitiken betydelsefulla problem. Särskilt har framhållits vikten av att det upprätthålles en kontakt mellan riks-

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.)
banksfullmäktige, riksgäldsfullmäktige och finansdepartementet. Men detta samarbete får icke vara sådant att riksbanken och riksgälden i allt väsentligt anpassa sig till de riktlinjer, som från politiskt håll utstakas. Dessa institutioner ha uppgifter att fylla och principer att försvara, som inte få skjutas åt sidan och som måste komma till klart uttryck. Vi få icke komma till en av finansdepartementet dominerad riksbankspolitik.

Jag vill erinra om att liknande synpunkter ha kommit till uttryck under inflationsdebatten här i båda kamrarna för omkring en månad sedan, men jag har det oaktat inte velat försumma att använda detta tillfälle för att ännu en gång understryka dem.

Jag har, herr talman, i detta sammanhang självfallet inget särskilt yrkande att framställa.

Herr Björnsson: Herr talman! Om jag dömer efter fördelningen av den tid, som herr Nordenson ägnade åt olika delar av sitt anförande, kommer jag till den slutsatsen, att han lade huvudvikten vid den sista delen av sitt anförande, vari han påtalade det olämpliga i att riksbanksfullmäktige såsom ordförande hade en person, som samtidigt beklädde en hög befattning inom finansdepartementet, och han menade, att det därigenom skulle bli omöjligt för denne att hävda en mening, som han kunde ha som penningpolitiker men som han inte skulle finna rimlig som partipolitiker.

Detta är en sak, som närmast angår regeringen och som jag skall lämna därhän. Jag vill emellertid bara säga, att personligen har jag inte funnit att vår ordförande på något sätt varit slav under partipolitiska dogmer, då han verkat som ordförande, men jag medger naturligtvis, att jag inte är så ojävig, att jag kan begära att detta mitt omdöme skall bli trott. Det skulle vara mycket lämpligare, om någon representant inom fullmäktige för herr Nordensons egna meningsfränder ville bekräfta eller jäva den mening jag här har uttalat — det finns ju i varje fall en sådan representant här i kammaren och man kan väl räkna även en annan, nämligen herr Gränebo, som representant för borgerligheten, och de kunna tvivelsutan ha större förutsättningar än jag att från borgerlig synpunkt bedöma vår ordförandes inställning i partipolitiska frågor.

Jag tror att herr Nordenson karakteriserade honom rätt, då han omnämnde honom som en mycket förnämlig typ för en svensk ämbetsman sådan denne är, då han är som bäst. Jag fick emellertid den uppfattningen, att herr Nordenson menade, att sådan *hade* han varit, och han skulle sålunda ha förstörts. Det är detta, som jag vill bestrida, men jag skall inte längre uppehålla mig vid den saken.

Däremot intresserar det mig att gå in på det uttalande av herr Nordenson, som rörde fullmäktiges ställningstagande, i den mån detta har kommit till uttryck i bankoutskottets utlåtande. Herr Nordenson klagade över att bankoutskottet inte velat ge sig in på att göra några reflexioner; det hade endast refererat vad som har förekommit och gett en bild av den penningpolitiska utvecklingen och kreditutvecklingen. Såvitt jag kan förstå, menade herr Nordenson, att fullmäktige hade låtit komma sig till last två underlåtenhetsynder, dels att icke höja räntan och dels att inte tillräckligt tidigt påminna regeringen om valutautflödets kritiska storlek.

Jag skall då först be att få säga några ord i fråga om räntan. Enligt den klassiska penningpolitikens regler skulle vi naturligtvis samtidigt med apprecieringen ha höjt räntan för att överhuvud taget minska det rikliga penningomloppet. Men man kan ju, såsom herr Nordenson åtminstone till hälften har medgivit, mycket väl anföra goda skäl för att inte höja räntan. Räntan har

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.)
nämligen inte numera den betydelse, som den hade, då den klassiska räntepolitiken utformades, som ju förutsätter bl. a. fria kapitalrörelser olika länder emellan. Om vi hade höjt räntan och höjt den tillräckligt mycket, skulle vi ju ha kunnat åtminstone räkna på att få till stånd en kapitalinströmning från utlandet. Vi hade naturligtvis inte fått låna en enda krona mer från utlandet genom att höja räntan, men det är kanske möjligt att vi kunnat locka en del exportörer och deras agenter, som nu låta sina exportvalutor stanna ute, att ta hem dem, om vi hade erbjudit dem tillräckligt gynnsamma räntevillkor. Emellertid får man å andra sidan inte glömma, att även om denna effekt kunde ha blivit av viss betydelse, skulle en räntehöjning på många andra håll ha haft en ytterst ödesdiger verkan.

Det är ju inte så, som herr Nordenson sade, att vi tagit sikte på vissa mindre betydelsefulla detaljer, då vi avstått från att höja räntan, utan det var en mycket viktig del av det ekonomiska livet, som vi ha tagit sikte på, nämligen hela investeringsverksamheten. Det är klart, att om man hade höjt räntan tillräckligt mycket, så skulle detta ha bromsat upp den investeringsverksamhet, som på lång sikt är önskvärd, men absolut inte haft något som helst inflytande på mera kortfristiga, spekulativa investeringar. Det erkändes under inflationsdebatten här, att räntan numera är ett mycket farligt penningpolitiskt vapen att använda, och jag gör mig kanske skyldig till en indiskretion, då jag talar om att det vid de sammanträden, då jag deltog i antiinflationskonferensen, som hölls under regeringens ledning, inte var någon, som påyrkade en omedelbar räntehöjning såsom ett medel att reglera investeringsverksamheten. Man resonerade därom, men det vitsordades från nationalekonomiskt skolat håll och från de experter, som anlätades, att detta medel var ytterst olämpligt; man skulle bromsa byggnadsverksamheten och för lång tid försvåra saneringen av detta utomordentligt viktiga område av vårt ekonomiska liv. Ingen av dem, som där uppträdde, hävdade på allvar, att en ränteförhöjning skulle ha varit något lämpligt botemedel för att vrida utvecklingen av vårt ekonomiska liv rätt.

Jag vill säga, att herr Nordenson borde inte bara ha kastat blicken på vad som hade hänt under denna efterkrigshögkonjunktur utan också gått en smula tillbaka i tiden och sett efter, hur det var, när vi efter förra världskriget hade en liknande situation; då prövade man nämligen som botemedel räntehöjningar, och verkan därav blev efter min uppfattning katastrofal. Jag vill minnas, att man vid något tillfälle var uppe i en räntesats på 8 procent, och det förbättrade sannerligen inte läget. Det gjorde det inte lättare för oss att efter kriget komma ur den depression, som vi då råkat i. Det underlättade ingalunda t. ex. arbetslöshetspolitiken — tvärtom, tror jag, ökade det svårigheterna i hög grad.

Nu har herr Nordenson gett de fullmäktige, som då sutto, åtminstone indirekt betyget, att de inte voro partipolitiskt belastade. Därom vill jag inte yttra mig. Det är möjligt att de inte voro det. Men jag tror att man kan konstatera, att de genom att höja räntan på detta fantastiska sätt gjorde ett större fel än vi ha gjort genom att vi inte ville vara med om att höja räntan.

Den andra punkt, som herr Nordenson här tagit upp och där han kom med saklig kritik, var den, att fullmäktige icke i tillräckligt god tid varskodde regeringen om det katastrofala utflödet av våra valutor och reduktionen av vår guldbehållning, och där skall jag villigt delvis ge honom rätt.

Jag kan medge, att när vi i december konstaterade, att våra valutatillgångar minskades i mycket hastig takt, så höjdes röster inom fullmäktige för att vi omedelbart skulle slå larm så kraftigt vi kunde — det var från socialdemokratiskt håll, fastän inte från min sida, det vill jag säga. Majoriteten var emellertid i varje fall enig om, att de betydande valutatillgångar, vi hade,

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.)

då omslaget skedde — något över 3 miljarder — inte skulle ligga oanvända, utan att de skulle användas för att befrämja en import, som kunde minska varuhungern, minska spänningen mellan köpkraft och varutillgång, och vi ville i varje fall vänta en stund och se. Vi voro fullt på det klara med att den valutautströmning, som då pågick, var mycket stor, men vi betraktade denna som en följd av dels en rent säsongmässig företeelse — julhandeln — och dels av det förhållandet, att våra exportvalutor inte vid denna tidpunkt flöto in så hastigt som man kunde hoppas att de senare skulle göra. Majoriteten, som utgjordes av fullmäktige utom denne socialdemokrat, ansåg, att vi borde vänta någon månad för att se, om inte ett omslag skulle inträda. Något sådant kom tyvärr icke, och det var därav våra beslut från januari och mars härledde sig.

Vi varskodde regeringen i januari, men vi trodde, att det skulle kunna gå att ordna upp saken med hjälp av de kristidsregleringar, som kunde åstadkommas, utan att man skulle behöva tillgripa en så radikal åtgärd som en importreglering. Jag tror att herr Nordenson är överens med mig om att en importreglering är en utomordentligt drastisk åtgärd, som man inte skall ta till, förrän man anser att andra medel inte räcka. Till denna uppfattning, att åtgärden var behövlig, kommo vi i mars månad, och då lämnade vi in den skrivelse, som utmynnade i en hemställan om reglering av importen. Jag delar alltså herr Nordensons mening, att det med hänsyn enbart till våra egna förhållanden skulle ha varit lyckligare, om vi hade fått denna importreglering tidigare.

Man kan naturligtvis säga, att den förståelse för denna importreglering, som trots allt finnes i utlandet nu, när våra valutatillgångar ha sjunkit från 3,5 miljarder till 1,5 miljarder — två miljarder ha alltså flutit ut — kanhända skulle ha varit mindre, om vi hade tillgripit en sådan åtgärd någon gång i slutet av förra året, än den är nu, när man verkligen med kalla siffror kan visa, att vi inte kunna bibehålla vår handelspolitiska rörelsefrihet, om vi tillåta att våra valutatillgångar minskas ytterligare i samma takt som hittills.

Jag är glad att herr Nordenson och bankoutsiktet medgiva, att den appreciering, som skedde i mitten av förra året, motsvarade sitt syfte så till vida, att den mildrade den prisstegring, som vi via vår import skulle ha fått från utlandet, särskilt från Amerika. Vi hade ju där ett exempel, värt att följa, i Kanada, som ju inte anses missköta sina affärer, och jag tror icke att herr Nordensons påstående är riktigt, att denna appreciering av vår valuta nämnvärt ökade vår import. Visserligen blir naturligtvis lusten att köpa större, om importvarorna bli billigare, men jag tror att spänningen mellan köpkraft och varutillgång är så stor, att priset i detta fall spelat en fullkomligt underordnad roll. I varje fall tror jag inte att någon importökning på grund av denna appreciering har kommit till uttryck i något av våra indices. Det kan kanske för övrigt vara lämpligt att påminna om att importregleringen knappast börjat verka ännu, utan att importen alltjämt pågår, då ju alla avslut om import, som gjorts före den tid då beslutet fattades, få fullföljas.

Om jag sedan skulle sluta med ett par mera allmänna reflexioner, skulle jag först vilja säga, att riksbanksfullmäktige visserligen rent konstitutionellt ha en ställning, som gör dem beroende endast av riksdagen, och riksdagens organ för utövande av sitt inflytande på fullmäktige är ju i första hand bankoutsiktet, men det kan inte hjälpas, att under sådana tider som vi nu leva i är denna konstitutionella ställning inte alls densamma som den är under vanliga förhållanden. På valutaområdet ha vi ju t. ex. något som heter valutakontoret. Det är en kristidskommission — jämställd med handelskommissionen, industrikommissionen, livsmedelskommissionen o. s. v. — som subordinerar under

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.)
Kungl. Maj:t enligt en lagstiftning som riksdagen har varit med om. Det är således valutakontoret som bestämmer, vilka som skola få valutor, och fullmäktige ha i grund och botten endast att bestämma, till vilket pris de skola få dessa valutor — jag medger visserligen, att även detta är en mycket stor och viktig och ansvarsfull befogenhet.

Den andra reflexionen, som jag skulle vilja göra, rör en sak, där jag inte kan begära att bli trodd på mitt ord, och det skulle därför vara av utomordentligt stort intresse, om några andra representanter för fullmäktige skulle vilja säga sin mening. Jag skulle vilja säga, att jag personligen icke har det intrycket, att vi i fullmäktige bedöma föreliggande frågor från partipolitisk synpunkt, då det gäller att föra en för hela landet gagnelig penningpolitik. Jag har inte det intrycket att någon där gör det, och det skulle vara av mycket stort intresse att höra, om borgerliga representanter ha en annan mening än jag har, eftersom jag ju inte är fullt ojävig. Jag vill säga herr Nordenson och för övrigt kammarens samtliga ledamöter, att jag har det intrycket, att vi alla besjålas av en mycket ivrig föresats att göra allt vad vi kunna för att bevara vårt penningvärde. Detta betrakta vi alla som en av hörnstenarna i vår ekonomiska politik.

Herr Anderson, Axel Ivar: Herr talman! Herr Nordenson har i sitt anförande tagit upp ett par principiella spörsmål av mycket stor betydelse, och jag skall be att få yttra mig om ett av dem — sedan skall jag kanske beröra några av de praktiska frågor som även herr Björnsson varit inne på.

Jag tror att man riktigt tolkar herr Nordensons intentioner, om man lägger tyngdpunkten vid den senare delen av hans anförande, där han tog upp den mycket betydelsefulla frågan om förhållandet mellan Kungl. Maj:t och riksbanken. Det är ju alldeles riktigt, att riksbankens ställning gent emot Kungl. Maj:t rent konstitutionellt är fristående och borde vara mycket stark. Herr Björnsson har erinrat om riksbankens förankring i riksdagen, men detta berövar ju också riksbanken som ett organ för ekonomiskt handlande en viss rörelsefrihet. Har man icke att taga hänsyn till Kungl. Maj:t, så har man i varje fall att taga hänsyn till riksdagen, och jag vill lämna frågan öppen, om självständigheten blir större i det ena fallet än i det andra.

Hur man än betraktar riksbankens konstitutionella ställning, är det emellertid klart, att varje person som betros med uppdraget och ansvaret att delta i riksbankens förhandlingar och beslut såsom av riksdagen vald fullmäktig måste bemöda sig om att i olika situationer hävda den självständighet och det sakliga bedömande, utan vilka riksbankens handlingar måste komma att präglas av en äventyrlig godtycklighet och ett mycket riskfyllt kastande från den ena opportunitetsståndpunkten till den andra. Man måste således försöka hålla en klar linje oberoende av partipolitiska synpunkter, och jag vill gärna instämma med herr Björnsson i hans yttrande, att det är en strävan hos riksbanksfullmäktige — och jag är övertygad om att det alltid varit det — att lägga framför allt dessa sakliga synpunkter på frågorna och deras behandling.

Vad beträffar riksbankens ställning i förhållande till Kungl. Maj:t är det obestriddigt, att det inträtt en förändring under årens lopp. Jag har ju inte forskat så noga i skrifterna, men jag skulle som min personliga uppfattning vilja säga, att denna förändring inträdde i och med förra världskriget. De våldsamma påfrestningar, som detta medförde för vårt penningväsen, kunde naturligtvis icke lämna riksbanken oberörd. Redan då torde det närmare samarbete mellan regeringen och riksbanken ha etablerats, som sedan har fortsatt och som ju också har en grundlagsenlig förankring i en bestämmelse om att riksbanken har rätt och i vissa fall skyldighet att rådgöra med finansministern.

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.)

Detta har utnyttjats vid flera tillfällen, inte så mycket på senare år — jag kan inte erinra mig mer än fyra eller fem tillfällen under de sex å sju år jag har varit fullmäktig — men i början på 1930-talet var detta samarbete så intimt, att man då med större fog än nu kunde säga, att det ställde riksbanken i direkt beroende av Kungl. Maj:t. Jag erinrar om förhållandena på hösten 1931, då Sverige gick ifrån guldmyntfoten, och jag erinrar om situationen i februari och mars 1932, när Kreugerkrisen skakade vårt ekonomiska system som svårast. Att då ett mycket nära samråd ägde rum mellan regering och riksbank, funno alla naturligt, och jag tror att något annat skulle ha varit helt enkelt otänkbart. Initiativet togs i vissa fall av riksbanken, i andra fall av Kungl. Maj:t. I varje fall utvecklades då ett samarbete, som i praktiken givetvis många gånger kom att innebära, att avgörandet fattades av Kungl. Maj:t. Regeringen skulle ju föreslå riksdagen omfattande hjälpaktioner, och detta förutsatte att vederbörande regeringsledamot vid sina förhandlingar med riksbanken var beredd att taga ståndpunkt och taga ansvaret redan från början.

Sedan kommo vi i lugnare farvatten under 1930-talets senare del. Jag vet inte, hur samarbetet mellan regeringen och riksbanken då försiggick, men jag föreställer mig att det icke förefanns behov av denna ständiga och nära kontakt, som var nödvändig i början av 1930-talet under den ekonomiska kris som då rådde.

Det nya världskriget har ju åter ställt oss inför nya och svåra problem, som också för sin lösning krävde ett nära samarbete mellan regeringen och riksbanken. Det är svårt att utifrån bedöma, hur detta samarbete har skett och i vad mån det för riksbanken har lett till ett ökat beroende av regeringen och dess politiska ståndpunkter. Under samlingsregeringens tid voro riskerna naturligtvis mindre i detta avseende, i varje fall risken för att riksbankens arbete skulle få en partipolitisk stämpel, och man kan också säga, att de frågor, där det gällde att koordinera riksbankens politik och den allmänna ekonomiska politiken, voro klarare och mindre kontroversiella än de senare blivit. Mitt personliga intryck från dessa krigsårs förhandlingar mellan regeringen och riksbanken är att finansministern icke vid något tillfälle sökt utöva någon påtryckning på fullmäktige. Vid de förhandlingar, där han närvarit, har han i allmänhet varit lyssnaren: han har hört på fullmäktiges förhandlingar och i vissa fall, ofta på grund av direkt framställda frågor, givit sin mening till känna. Han har därvid icke på något sätt, såvitt jag kan erinra mig, vid något tillfälle direkt förordat en viss politik eller framhållit vad som är regeringens ståndpunkt.

Däremot är det obestriddligt, att när det gäller den fråga, som herr Norden-son ägnade en betydande del av sitt anförande åt, nämligen räntefrågan, ha riksbanksfullmäktige så småningom fått händerna bundna. Detta har icke skett genom ett direkt föreläggande från Kungl. Maj:ts sida — något sådant är ju uteslutet — utan det har skett på förhandlingsvägen och med användande av den, man kan säga, tysta övertalning, som en stark regeringsmakt ju har möjlighet att använda. Bakom detta fastslående av räntepolitiken ligger emellertid en ganska lång ekonomisk utveckling, och jag skulle här i sanningens intresse vilja erinra om att det också finns åtskilliga representanter för de borgerliga partierna, som i mycket hög grad varit med om att skapa det tvångsläge, i vilket riksbanken nu är försatt. När för två år sedan på vissa håll även i den borgerliga pressen bland andra av en gammal framstående nationalekonom, som tillhör riksdagen, så ivrigt propagerades för en räntesänkning nästan till varje pris, trots att denna sänkning icke stod i överensstämmelse med det aktuella penningpolitiska läget och skulle medföra stora

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.)

risker för vår penningpolitik i framtiden, då har man tagit på sig ett ansvar som man icke kan avskudda sig. När den saken avgjordes, var det inom fullmäktige bondeförbundets representant och jag, som motsatte oss räntesänkningen, och jag tror vi ha anledning att i denna stund tänka med tillfredsställelse på att vi då intogo den ståndpunkten.

Det kunde naturligtvis på den tiden anföras en hel rad av skäl för räntesänkningen. Ytterst motiverades väl åtgärden av det bedömande av konjunkturläget och framtidsutsikterna, som man då gjorde från olika håll. Man räknade då med att man skulle behöva med en räntesänkning kraftigt stimulera investeringsverksamheten och framför allt uppmuntra ett intensivt bostadsbyggande. Man ställde räntepolitiken i direkt samband med den bostadspolitik, som utformades närmast av bostadssociala utredningen.

När man då helt enkelt bestämde sig för att låsa fast räntan, så var ju detta uppenbarligen ett avsteg från den ståndpunkt som vi tidigare intagit, och innebörden av detta måste vara, att man berövade riksbanken det viktigaste medlet att styra vår inre penningpolitik. På den punkten har herr Nordenson fullkomligt rätt; hans kritik är i det fallet, såvitt jag förstår, oemotgänglig. Åtminstone måste var och en, som vill lägga enbart penningpolitiska synpunkter på denna sak, som bortser från partipolitiska intressen och icke ensidigt fäster sig vid det sociala intresse som bostadspolitikerna innebär, säga, att detta avsteg från traditionell penningpolitik ur många synpunkter var ödesdigert och också kom att för riksbanken innebära ett betydligt försvagande av dess möjlighet att i fortsättningen utöva något inflytande på vår penningpolitik.

Huruvida denna nu förlorade möjlighet skall kunna återvinnas, är en sak som jag icke vågar ha någon alldeles bestämd uppfattning om. Jag skulle dock tro, att utvecklingen under den närmaste tiden kommer att gå i den riktningen, att det blir nästan omöjligt att i längden hålla denna konstlade fastlåsnings av räntan vid makt. Man måste med andra ord återge riksbanken dess handlingsfrihet på den punkten. Sker det — och jag tror att det ekonomiska tvånget här kommer att bli starkare än de partipolitiska intressen som tala för att man skall försöka låsa en mycket låg räntenivå — då är naturligtvis ett betydelsefullt steg taget tillbaka mot de tidigare förhållanden, som jag skulle vilja kalla normala.

Men även när normala förhållanden inträda, måste ju ett intimt samarbete äga rum mellan regering och riksbank, och i det fallet tror jag inte att det finns någon möjlighet och inte heller något intresse av att vrida utvecklingen tillbaka. Frågan är bara — och där tror jag att herr Nordenson rörde vid något mycket väsentligt —: skall riksbanken kunna i fortsättningen framträda som en självständig och fri faktor i den ekonomiska diskussionen och det ekonomiska ståndpunktstagandet, eller skall den sätta som sin uppgift att vara ett verkställande organ för den ekonomiska politik som statsmakterna, i första hand regeringen, dekretera? Jag skulle vilja mycket starkt understryka vad herr Nordenson framförde i sitt anförande om nödvändigheten av att riksbanken i fortsättningen har en så fri ställning, att den också kan föra en självständig ekonomisk politik.

Den ekonomiska politik, som vi nu föra och som riksbanken ju i viss mån också är tvungen att stödja, skall jag nu inte närmare diskutera — det kommer att ges bättre tillfälle därtill, när riksdagen om några veckor får på sitt bord propositionen om guldinlösnings, till vilken ju i regel en valutadebatt brukar knytas. Men så mycket kan väl i alla fall sägas, att när det gäller vissa drag i den ekonomiska politiken, är det påtagligt, att det råder en stark direkt intressemotsättning mellan de penningpolitiska synpunkter, som det är

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.)

riksbankens skyldighet att anlägga, och de politiska intressen som uppbära denna politik. Herr Björnsson har redan antytt, och jag tycker inte heller att man behöver sticka under stol därmed, att det finns åtskilliga drag i denna politik — jag syftar på omsättningskattens borttagande och på det skatteprogram som just nu är aktuellt — som man nog inom riksbanken ganska allmänt ställer sig i varje fall tveksam mot — jag skall inte använda starkare ord. Att det sedan finns andra ekonomiska frågor, som nu äro aktuella, där meningarna äro delade även inom riksbanken, säger sig ju självt, och det är också ganska klart, att denna uppdelning i viss mån måste ske efter partipolitiska linjer. Men på ett par punkter tror jag jag kan säga, att vi varit fullkomligt eniga, och det är, då vi med största betänksamhet sett på den utveckling som lett fram till den nuvarande situationen med dess allt hårdare inflationstryck och att vi ha insett att här borde ha förts en stramare politik. Riksbanken har ju själv dragit upp konturerna för en sådan politik, och riksdagen har godkänt dem. Dessa linjer ha också i viss utsträckning följts av statsmakterna till för något år sedan, då man bröt med dem och slog in på den politik som vi nu stå mitt uppe i och vars resultat vi börja allt klarare kunna skönja. Vid det tillfälle, då riksbanken i en skrivelse, som sedan utformades till ett program av bankoutskottet, drog upp en handlingslinje för vår ekonomiska politik, utövade riksbanken otvivelaktigt den självständiga uppgift som den bör ha och helst aldrig borde ha viktit. Jag vill erinra om detta, emedan det visar, att även under nuvarande förhållanden denna vilja till självständigt handlande finns hos riksbanksledningen.

Till sist kommer jag in på den personfråga som herr Nordenson berörde. Jag finner det alltid ytterligt svårt, ja motbjudande, att här inför riksdagen diskutera enskilda personers göranden och låtanden, då de äro tjänstemän och själva icke ha möjlighet att försvara sig, även om jag vet att man numera ger dispens från det uttryckliga grundlagsförbudet i regeringsformen § 90. Nu behövs det inte något försvar för den nuvarande riksbanksordföranden efter det anförande som herr Nordenson hållit, ty som jag uppfattade det, innebar det ett oförbehållsamt erkännande av ordförandens utomordentliga kapacitet och hans goda intentioner — jag tror herr Nordenson använde det uttrycket — och vi, som tillhöra riksbanken, kunna icke annat än vitsorda detta. Jag vill också instämma i vad herr Björnsson på den punkten tidigare har sagt. Däremot är det obestriddligt, att herr Nordenson har rätt, då han påpekar att riksbanksfullmäktiges nuvarande ordförande tidigare och i viss mån ännu på senaste tiden har intagit en dubbelställning, som gör det ytterligt svårt för honom att så, som han kanske vid alla tillfällen skulle vilja, företräda riksbankens intressen och de penningpolitiska synpunkter, som jag förutsätter äro för honom helt avgörande. Att han icke är partipolitiker, är väl alldeles klart, och det har inte heller herr Nordenson ett ögonblick beskyllt honom för. Det måste vara ett missförstånd av herr Björnsson, då han uppfattade herr Nordensons yttrande så, att herr Nordenson skulle ha talat om ordförandens partipolitiska inställning. Det kan inte ha varit herr Nordensons avsikt att antyda något sådant. Vi alla, som haft tillfälle att samarbeta med den nuvarande ordföranden, äro villiga att vitsorda, att han alltid har varit ytterligt angelägen om att bortse från sådana synpunkter. Men detta hindrar ju inte, att han genom sin verksamhet först som statssekreterare i finansdepartementet och sedermera som ett slags koordinator för hela den ekonomiska politiken blivit bunden på ett sätt, som strängt taget icke är förenligt med hans ställning som ordförande i fullmäktige.

Hur dessa problem skola lösas, skall icke här diskuteras. Jag tror att ordföranden själv är starkt medveten om sina svårigheter och önskar att få sin

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.)
ställning så uppklarad, att han kan helt och fullt fullfölja de intentioner som varit vägledande för hans verksamhet och hans personliga insats. Vi se ju hans verksamhet endast inom fullmäktige, och vad herr Björnsson och jag här kunna säga är endast att, såvitt vi kunnat bedöma, har ordföranden både haft en klar penningpolitisk handlingslinje, i varje fall under de senare åren, och vid upprepade tillfällen uttalat sina betänkligheter mot de avsteg från denna penningpolitik som gjorts. Framför allt har han varit besjälad av den starkaste strävan att hålla tillbaka de inflationskrafter som under de senaste åren blivit en allt mer hotande realitet.

Man kan naturligtvis på denna punkt med fog säga, att riksbanken således har vetat det rätta men icke alltid gjort det. Jag tror att den kritiken kan riktas mot ett organ som riksbanken under skiftande förhållanden med större eller mindre styrka. Man har ofta på känn att en viss utveckling är i gång; en fara hotar, man borde vidtaga vissa åtgärder för att avvärja det som kan bli en katastrof, men man tvekar med hänsyn till de konsekvenser som den ena eller andra åtgärden kan ha i andra avseenden. Det gäller bland annat om de åtgärder för att hejda valutautströmningen, som diskuterades under förra året. Att fullmäktige inte förrän i sista stund, inte förrän alla andra utvägar ansågos vara stängda, ville förorda någonting sådant som en importreglering, tror jag är ganska naturligt. Det tror jag inte behöver föranleda någon förvåning hos någon, som har tänkt igenom dessa saker. Ännu i denna stund tror jag, att meningarna äro ganska delade om riktigheten och nödvändigheten av i varje fall omfattningen av de åtgärder som vidtagits. Men det är en sak för sig. Man måste således komma ihåg, att varje verkställande organ, som på ett tidigt stadium har klart för sig, att någonting måste göras, kan ha full rätt att tveka om verkställigheten. Icke minst kan denna tvekan vara befogad, när det gäller ett så utomordentligt ömtåligt område som det vi här röra oss på. Ett förhastat steg kan medföra konsekvenser, som kunna betydligt förvärra en redan tidigare svår situation, under det att en tids uppskov möjligen kan skapa andra utvägar till lösning. En sådan tveksamhet är i varje fall inte så klandervärd. Den är mänsklig på detta område liksom på alla andra. Ingen besitter ju heller det djupa förutseende, som en partipolitiker alltid har i efterhand, när han kritiserar åtgärder, som äro vidtagna eller enligt hans åsikt borde ha vidtagits. Även vi i fullmäktige få finna oss i den kritiken, även vi, som dagligdags räknas till politikerna, få således här finna oss i att bli föremål för den kritik och den dom, som de partipolitiska instanserna utfärda.

Herr talman! Jag har kanske kommit att bli litet mera utförlig än vad jag åsyftade, men jag har velat försöka åtminstone framlägga mina egna synpunkter på förhållandet mellan regeringen och riksbanken och klargöra, att det beroende, som man på många håll har tyckt sig kunna spåra i riksbankens nuvarande förhållande till regeringen, inte har sin grund i den personalunion, som under de senaste åren har rått i fråga om ordförandeskapet i riksbanken och en viktig post i administrationen.

Herr Nordenson: Herr talman! Om herr Björnsson hade lyssnat mycket noggrant till mitt yttrande, tror jag, att han skulle ha märkt, att jag klädde min kritik i mycket försiktiga ordalag, och det gjorde jag fullkomligt avsiktligt med hänsyn till svårigheten att bedöma de här föreliggande frågorna och det ömtåliga i ett av de problem, som jag tog upp. När han försvarar fullmäktiges ordförande mot anklagelsen för att denne skulle ha följt partipolitiska dogmer, slår han därför helt och hållet in öppna dörrar. Det har jag inte gjort gällande. Jag har velat understryka, att han genom sin dubbelställning har en ofta nog svår position och i vissa fall kan få svårt att med kraft och självständig-

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.)

het göra sina synpunkter gällande på de problem, som föreligga. Men det är ju någonting annat.

Beträffande ränteproblemet vill jag i stort sett ge herr Björnsson rätt, när han talar om att vi tidigare ha gått till överdrift genom att använda ränteskruven för hårdhänt. Jag delar fullkomligt hans uppfattning, att vid krisen 1931 överskattade man räntans betydelse och tog till räntestegringar, som voro orimligt höga. Det visade sig ju också, att man fick frångå dem. Jag tror inte på sådana där mycket våldsamma kastningar eller på att räntan enbart kan göra några underverk. Men vad jag reagerar mot är den tendens, som har utbildat sig, att helt underskatta räntans betydelse eller helt koppla av den såsom ett instrument för att dirigera penningpolitiken. Det är där jag tycker, att det föreligger en viss fara. Jag tror, att i det läge, som vi på sistone ha haft, har det funnits skäl att i varje fall allvarligt överväga en räntestegring. Jag tror inte, att den skall göras våldsam, men det är värdefullt att räkna med åtgärden som ett medel för att bekämpa den inflationistiska utvecklingen.

Vad jag för min del vill reagera emot är, att man vid bedömningen av räntan nu och inte minst vid den senaste räntesänkningen tog så utomordentligt stor hänsyn till hur räntan kunde väntas verka på ett speciellt område, nämligen på bostadsproduktionens. Det är klart, att detta är ett mycket viktigt område och att en räntesänkning där hade betydelse, men jag tror, att faran ligger i att vi plocka ut en viss sektion av samhällslivet och bedöma verkningarna av en stegring eller sänkning där och låta det bli utslagsgivande. Vi äro i det besvärliga läget, att vi måste konstatera, att nästan alla de åtgärder vi för närvarande kunna tillgripa, vare sig det gäller ränta eller regleringar eller annat, ha en dubbelsidig verkan. Det finns inte något medel, som helt verkar i en riktning, utan särskilt när de användas mycket hårdhänt komma de att ha verkningar i motsatt riktning mot den åsyftade. Vi måste därför ha klart för oss, att det alltid kommer att finnas olika områden, där en viss åtgärd får olika verkningar. Men just därför synes det mig vara en viss fara, om man vid bedömandet av räntefrågan för mycket ser på något speciellt område och låter utvecklingen på detta bli utslagsgivande. Det är närmast det jag reagerar emot. Sedan är jag fullt på det klara med att det är ytterst önskvärt i och för sig, att vi få ett omfattande bostadsbyggande. Men i ett visst läge kan det hända, att man för att få en allmän dämpning av inflationstrycket måste ta till en sådan åtgärd som en räntestegring, även om den skulle verka ofördelaktigt på en dylik sektor.

Det är sålunda, herr talman, tendensen att helt koppla av räntan såsom ett av våra instrument för att manövrera penningpolitiken, som jag vill reagera emot. Jag har en känsla av att vi ha kommit ganska långt in på den vägen, och jag tror inte, att det är lyckligt.

Vad valutapolitiken beträffar, fattade jag herr Björnsson så, att han gav mig i viss mån rätt i att man här kanske hade dröjt något för länge. Jag vill inte därmed framföra något bestämt klander, ty jag är också på det klara med — vilket många föregående talare understrukt — att dessa frågor äro mycket svåra att bedöma och att man inte får komma med alltför mycken efterklokhet. Men jag anser mig inte kunna underlåta att påpeka och göra de reflexioner, som händelseutvecklingen föranleder. Det kan kanske åtminstone vara till nytta vid framtida liknande tillfällen.

Herr Björnsson underströk, och det vitsordades även av herr Ivar Andersson, att fullmäktige ha bemödat sig att bortse från sina rent partipolitiska synpunkter vid bedömandet av frågorna. Det tror jag också är riktigt. Vad jag vill ifrågasätta är, om man inte såsom politiker har benägenhet att vilja tillgodose de önskemål på det ena eller andra området, ofta av rent social karak-

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.)

tär, som man har, och låta dem få ett något för starkt inflytande. De rent penningpolitiska faktorerna äro ju ofta av den art, att om man skall följa dem och tillgodose dem, kommer man i någon mån i strid mot de önskemål man hyser, de ideal i samhället, som man vill realisera. Där är det, så vitt jag förstår, en ständig konflikt, och jag betvivlar inte, att fullmäktiges representanter ha försökt komma förbi den och se frågan så sakligt som möjligt. Men jag tror, att där föreligger en stor svårighet.

Det må kanske vidare tillåtas mig, för att återkomma till frågan om ordförandens ställning, att ge ett litet exempel på ett fall, där jag har saknat riksbanksledningens uttalanden, vad det nu kan ha berott på. När omsättningskatten avvecklades, framhölls det ju från en del håll, att detta även hade en penningpolitisk betydelse, och det restes betänkligheter emot skattens borttagande, därför att det skulle innebära en ökad spridning av köpkraft. Jag har under diskussionen i bankoutsrottet kunnat konstatera, att såväl riksbankschefen som fullmäktiges ordförande ha haft en ganska bestämd uppfattning om betydelsen av omsättningsskatten såsom en dämpande faktor gentemot inflationen, och jag kan inte undgå att beklaga, att denna inte tidigare har kommit till uttryck.

Jag har i de propositioner, som framlagts, letat efter något yttrande från riksbanken. Det har inte funnits något. Förmodligen har riksbanken aldrig varit tillfrågad om sin uppfattning. Men det är enligt min mening en mycket stor brist, att man inte från det hållet har fått ett uttalande. Det skulle enligt min mening ha vägt mycket tungt i debatten vid frågans avgörande. Vad det berott på att något yttrande inte kommit kan jag inte uttala mig om, men man måste beklaga, att när en fråga kommer upp, som har så pass stor betydelse för penningpolitiken, man icke får ett besked om vad den ansvariga ledningen för denna politik har för uppfattning. Det skulle enligt min mening vara lättare för herrarna i ledningen att bringa sin uppfattning till allmänhetens kännedom, om de hade en mera fristående ställning.

Till sist vill jag, herr talman, säga, att jag tror, att de personer i riksbanksledningen, som jag här har apostroferat, i grunden dela de *principiella* synpunkter, som jag här har givit uttryck för. Mitt yttrande är därför mindre att anse som något klander än som en varning för en enligt min mening icke önskvärd utveckling.

Herr **Anderson, Axel Ivar**, erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Jag har frågat herr Björnsson, om han kan erinra sig hur det var vid behandlingen av frågan om omsättningsskatten. Vi kunde inte med bestämdhet säga, hur det gick till, men jag har åtminstone ett minne av att vi fingo denna fråga till yttrande först i höstas, således sedan riksdagen hade fattat principbeslut om skattens borttagande. Då gällde det närmast tidpunkten för detta. Jag kan åtminstone inte erinra mig, att fullmäktige i något annat sammanhang ha fått yttra sig om omsättningsskatten. Det är det enda svar jag kan ge på herr Nordensons fråga på den punkten.

Herr **Domö**: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten mycket. Vi få väl snart ett annat tillfälle att diskutera valutaläget och sådana saker. Men jag kan inte underlåta att ge uttryck åt den uppfattningen, att bankoutsrottet i sitt utlåtande har tagit med väl lätt hand på en hel del av de mycket svåra ekonomiska frågor, som riksbanksfullmäktige ha haft att handlägga. Det verkar, som om man skulle ha ansett, att här var ingenting annat att göra, och därför var det inte mycket att säga om det. Jag är fullt medveten om att det under senaste året förelegat mycket stora svårigheter, och det har inte heller

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.)

varit lätt att förutse en hel del saker. Jag tror också att alla ledamöterna av bankens fullmäktige gjort sitt bästa för att bemästra situationerna. Det behöves inte heller innebära något misstroende mot bankens fullmäktige, när man säger, att i den situation, som har förelegat, har riksbanken inte kommit att spela den roll i penningpolitiskt hänseende, som läget har krävt. Jag tar t. ex. vad utskottet säger om bankofullmäktiges åtgärder att genom ingrepp i kursreglerande syfte åstadkomma stabilitet i ränteläget såsom ett uttryck för att man inom bankoutskottet tydligen anser det särskilt förtjänstfullt att åstadkomma stabilitet i ränteläget. Ja, visst vilja vi alla ha ett stabilt ränteläge, men det kan ju uppstå situationer, där man av penningpolitiska skäl måste sätta denna önskan i efterhand och ändra räntan för att nå det syfte i inflationsbekämpande avseende, som man vill tillgodose. Man har halkat, menar jag, för lätt över just det intrikata spörsmål och det svåra avvägande, som förelegat för bankofullmäktige, när det gällt att å ena sidan hålla ett stabilt ränteläge och å andra sidan vidta penningpolitiska åtgärder för att möta inflationstrycket.

Jag kan heller inte undgå att peka på vad utskottet säger på s. 5 i det stycke, som gäller minskningen av utländska valutor. Man söker där hänföra utflödet av valutor till rykten om förestående importreglering och om nya förändringar i växelkursen. Bara en sådan sak som att begagna ordet »rykten» om ett uttalande av handelsministern rörande importreglering verkar, tycker jag, som om man undanskymde för mycket av de reella fakta, som ligga bakom minskningen av utländska valutor. Vidare säger man här utan några bevis, utan att styrka något, att orsaken till valutanedgången i så hög grad ligger i att de, som haft tillgodohavanden utomlands genom affärer och annat, underlåtit att ta hem dessa. Jag tycker, att i den valutapolitiska debatten ej bör upptagas obestyrkta anklagelser mot affärsmän, redare och andra för illojalt uppträdande, och jag beklagar bankoutskottets utformning av sitt utlåtande i nämnda stycke.

Det är klart, att den situation, som vår ekonomi har kommit i, är mycket svårbemästrad, och utvecklingen är svår att förutsäga. Jag förstår också, att riksbanken för att hålla räntan nere måst lägga sig till med mycket obligationer och dylika papper, men det rimmar, herr talman, ganska illa med riksbankens uppgift enligt 10 § i riksbankslagen. Det står, att riksbankens utelöpande sedlar skola till den del de överstiga bankens metalliska kassa motsvaras av vissa angivna tillgångar. Bland dessa upptas först lätt säljbara statspapper. Men inte är det lätt säljbara statspapper, som riksbanken har lagt sig till med, när den på ungefär ett halvt år inlöst för cirka en och en halv miljard obligationer, vilka banken inte kan släppa ut på marknaden utan att åstadkomma den stegring av räntenivån, som man av andra orsaker inte vill ha? Jag kan inte undgå att i detta avsnitt rikta en viss kritik mot riksbankens sätt att fullgöra sin skyldighet enligt riksbankslagen.

Till slut vill jag bara säga, att det gläder mig att i denna debatt höra, att de riksbanksfullmäktige, som här yttrat sig, inte vilja skylla ifrån sig utan endast ha påpekat de svårigheter, som förelegat. Det går givetvis inte heller att skylla ifrån sig, men den ärlighet och uppriktighet, som här har kommit till uttryck från riksbanksfullmäktiges sida, är glädjande. Bakom deras uttalanden här ligger, så vitt jag förstår, en känsla av att riksbanken är alltför hårt bunden vid första statsmakten för att ha den självständighet, som enligt grundlagen bör åligga riksbanken. Jag har här vid ett annat tillfälle, herr talman, gett uttryck åt ett beklagande av den utveckling, som har ägt rum i avseende på bankens ställning, och jag vill sluta med att säga, att det skulle vara lyckligt för hela vår ekonomiska utveckling och för riksbankens framtida ställning, om

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.)
den obundenhet, som man har åsyftat, att riksbanken skall ha, också existerade i verkligheten.

Herr Björnsson: Herr talman! Jag vill till att börja med be om ursäkt för att jag har uttryckt mig oklart. Jag är fullt medveten om att herr Nordenson uttryckte sig ytterligt skickligt och försiktigt. Det fanns ingenting att anmärka mot det. Herr Nordenson hade ju också den fördelen att ha sitt anförande skrivet, under det att jag nödgades tala på fri hand. Jag har inte menat, att herr Nordenson påstått, att riksbanksfullmäktiges ordförande skulle ha låtit leda sig av partipolitiska synpunkter annat än indirekt genom att vi ha en socialdemokratisk finansminister med stor makt, vilken i mycket bestämmer vår ekonomiska politik. Jag tolkade verkligen herr Nordensons yttrande så, att han menade, att en statssekreterare i finansdepartementet har svårt att försvara en synpunkt, som han anser penningpolitiskt riktig, gentemot den partipolitik, som dirigeras från finansdepartementet. Det var detta jag ville säga. Om jag har lyckats uttrycka mig så illa, att det kunde tolkas som om jag skulle beskylla vår ordförande för att vara socialdemokrat, så tar jag naturligtvis obetingat tillbaka. Det tror jag inte alls, att han är; jag har åtminstone inte märkt det.

Sedan skulle jag vilja säga några ord om herr Nordensons uppfattning om räntans betydelse. Det är klart, att där kunna mycket olika meningar göra sig gällande. Bankofullmäktige ha aldrig avsvurit sig möjligheten att använda räntan som penningpolitiskt hjälpmedel, men man får tänka sig, att om man börjar använda den, får man ha det så ställt, att man skall kunna fortsätta, om den första ändringen inte leder till önskat resultat, ty annars blir den sista villan värre än den första. Om man börjar med en liten räntestegring och den inte leder till resultat måste man således klippa till med högre och högre ränta. Det är samma förhållande som när jag skall slå sönder en nöt under tummen: jag kan göra det mycket lätt, om jag slår till ordentligt, men slår jag bara halvdåligt, slår jag mig själv på tummen, och det gör ont, men nöten går inte sönder. Så är det med räntan också. I och med att herr Nordenson säger, att han inte är vän av sådana drastiskt höga räntesatser, som tidigare förekommit i vår ekonomiska politik, begränsar herr Nordenson således möjligheten att använda räntemedlet i mycket hög grad. Känner man sig bara säker på att vi inte komma att gå över låt oss säga 5 %, bryr sig praktiskt taget hela handeln, som inte ligger med stora lager utan har snabb omsättning, inte om det. För låt oss säga en charkuterist, som omsätter sitt lager på en vecka, spelar det ingen roll. Skall man använda räntan, skall man således vara på det klara med att om inte det första taget hjälper, skall man ta ett andra och tredje.

Däremot tror jag, att räntan kan ha en psykologisk betydelse. Den kan alltså vara ett slags stormsignal, en kon över tratten, eller någonting sådant, som kan verka på särskilt bank- och börsvärlden, vilken är mycket lyhörd. Därifrån komma ju egentligen de rykten, som herr Domö talade om. Om bankoutskottet kallat det för ett rykte, att handelsministern stod i Nationalekonomiska föreningen och sade, att man kunde behöva överväga en importreglering, så är det möjligen ett terminologiskt fel från bankoutskottet, men när detta upprepas på alla möjliga håll och kanter, blir det ju ett rykte, även om och trots att det ytterst emanerar från vår handelsminister.

Det är också alldeles säkert, att ett sådant rykte som det om en förestående depreciering har spelat en roll. Det har ju gått notoriskt och vållat en mycket stor efterfrågan av valutor. Det är ju tämligen klart, att importörer försöka få köpa till så billigt pris som möjligt, annars äro de dåliga köp-

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.)
män. Efter sådana rykten köpa de så fort som möjligt och begära omedelbart valuta.

Det är alldeles säkert, att sådana rykten stimulerat valutaoutflödet och förmått köpmän att göra affärer tidigare än de eljest skulle ha gjort. Det är inte tu tal om att denna marknad är mycket känslig för rykten, från vilken källa de än komma. Det sista ryktet har aldrig haft sitt ursprung från någon regeringsledamot, så vitt jag vet.

Då herr Domö önskar, att riksbankens suveränitet — om jag får använda detta uttryck, vilket inte är riktigt, eftersom riksbanken sorterar under riksdagen — skulle återställas från den depreciering, som skedde efter näst sista omorganisationen, vill jag erinra om hur denna kom till. Omorganisationen beslöts, därför att det ansågs inte ha varit tillräckligt intimt samarbete mellan statsministern och riksbanksledningen i fråga om Kreügerkraschen. Så vitt jag minns väcktes det en partimotion av högern, där man yrkade på sådana organisatoriska ändringar, att samarbetet mellan regeringen och riksbanken säkerställdes. Sedan kom man underfund med att det i själva verket snarast hade varit ett för nära samarbete mellan den dåvarande statsministern och riksbanksledningen, då det gällde Kreügerkraschens avveckling. Det visade sig ju, att det hade nästan med våld framtvungats ett samarbete. Det går således inte riktigt bra ihop att nu begära ökad självständighet med den motiveringen, att samarbetet har varit för intimt. Herr Domö bör tro sin meningsfrände herr Ivar Anderson, när denne påstår, att samarbetet har bedrivits under hyggliga former. Det är klokt att göra det, ty herr Anderson är vittnesgill i det fallet.

Herr Wehtje: Herr talman! Jag skall med några ord beröra, hur denna fråga om ansvarsfrihet har behandlats i utskottet och skall inte gå in på någon utläggning om min syn på penningpolitiken, utan hålla mig till behandlingen av frågan i utskottet. Jag har där framhållit önskvärdheten av att utskottets utlåtande hade målats i något starkare färger. Nu är de uteslutande ett relaterande av de redogörelser som ha lämnats av riksbanksledningen. I utskottet har det ju dock förekommit ganska ingående diskussioner om lämpligheten av olika vidtagna åtgärder. Jag vill peka på några punkter.

I vad rör penningmarknaden gjorde riksbanksledningen gällande, att den redogörelse för vår penningpolitiska ställning, som framlades i finansplanen, återgav läget allvarligare än det faktiskt kan sägas vara. Det synes mig, som om sådana uttalanden hade bort relateras och att utskottet hade bort säga ifrån, vilken ställning man intog i denna utomordentligt viktiga fråga.

Sedan behandlas frågan om riksbankens ställningstagande till åtgärderna på kapitalmarknaden. Där framhålles det, att riksbanken har sett sig nödsakad vidtaga vissa uppköp av obligationer och skattkammарväxlar. Under behandlingen i utskottet ifrågasattes starkt lämpligheten av dessa åtgärder. I balanserande syfte på kort sikt hade de givetvis sitt berättigande, men man förmenade, att sådana åtgärder måste vidtagas med stor försiktighet. Genom dylika ingrepp motverkas ju att utvecklingen blir sådan som man vill tänka sig. Genom riksbankens uppköp av obligationer ökar man givetvis köpkraften, något som man eljest har uttalat en önskan om att motverka. Man åstadkommer inte heller den åtstramning i kreditgivningen, som man har velat rekommendera för uppbromsning av både de stora investeringarna och den stora importen. Det hade helt visst varit på sin plats, om utskottet på denna punkt hade givit uttryck åt sin tveksamhet.

I fråga om valutamarknaden har det under diskussionen framhållits, att de åtgärder och rekommendationer, som riksbanken lämnat, ha kommit för

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.)

sent. Detta har varit på tal förut, och man har erkänt, att man kanske med större styrka skulle kunna ha framfört de farhågor, som man hyste. Det hade säkerligen varit befogat, då man ju såg, att regeringen reagerade mycket långsamt, om den överhuvud taget reagerade, när det gällde att vidta de åtgärder som varit påkallade. Nu kom inte reaktionen förrän i elfte timmen; den kom ju inte förrän ett stycke in på detta år, när valutareserverna voro så uttömda, att man fick vidtaga alldeles extraordinära åtgärder för att i någon mån kunna vrida vårt valutaläge till rätta.

Herr talman! Jag har velat framföra dessa synpunkter, som jag redan anfört vid utskottsbehandlingen. Jag menar, att det hade varit på sin plats, att de kommit fram i utlåtandet, dels för att därigenom stärka de krafter, som sträva efter att försöka ge riksbanken den friare ställning som är nödvändig, dels för att ge uttryck åt den tyvaksamhet man verkligen har hyst i avseende å åtgärderna att leda vår ekonomiska politik efter de linjer, som man anser vara rätta och riktiga.

Herr Sundvik: Herr talman! Jag tycker, att det är egendomligt, när de borgerliga här klandra, att man har kommit för sent med importregleringen. Herr Domö påtalade nyss, att förre handelsministern lät framskynta redan före jul vid en sammankomst i Nationalekonomiska föreningen, att man fick överväga importförbud, och jag kommer så väl ihåg, vilken ställning de borgerliga tidningarna genast intogo med anledning av hans uttalande. Det blev en riktig indignation ifrån deras håll över att någonting sådant som en importreglering skulle få förekomma. Det är mycket möjligt, att det hade varit bättre, om regeringen omedelbart tagit initiativ till en importreglering. Situationen hade kanske då varit en helt annan.

Här talas också om att det är beklagligt, att riksbanken köpt obligationer för att hindra en räntestegring och för att hålla obligationsmarknaden uppe. Nu säger herr Wehtje att man därigenom skulle förhindra den nu livliga investeringsverksamheten. Jag undrar i alla fall, om inte de som föra sådant tal äro mycket intresserade av att investeringarna få ske i så stor utsträckning som möjligt. Jag har ju tillhört bankoutskottet i ganska många år. Jag kommer mycket väl ihåg, när frågan först kom upp och man anmärkte på att riksbanken inte genom sådana här stödköp av obligationer försökte reglera marknaden. Det var en framstående nationalekonom som inledde klandret mot riksbanken för att den inte tillgripit detta medel. Riksbanken har senare, efter vad jag kunnat iaktta, mera livligt använt detta sätt att skydda marknaden.

Om jag fattade herr Ivar Andersons anförande rätt, lät han förstå, att det var samma person som livligast pläderade för den sista räntesänkningen och för omsättningsskattens borttagande. Men trots hans framträdande i de här frågorna tror jag inte, att de borgerliga vilja beskylla honom för att ha rekommenderat åtgärder, som ha gjort, att landet kommit i den ställning, där det nu är. På borgerligt håll talar man om socialdemokraternas vanstyre — på grund av att de vidtagit de och de åtgärderna, har landet kommit i den nuvarande situationen! Men om det från annat håll rekommenderas sådana åtgärder, som jag här nu har nämnt och som medverka till att vi råkat i detta läge, klandrar man inte dessa personer härför.

Jag kan inte finna annat än att bankoutskottet med mycket stort allvar och försiktighet har försökt att bedöma läget, och jag skall be att få yrka bifall till vad utskottet här har anfört.

Herr Friggeråker: Herr talman! Herr Domö nämnde nyss i sitt anförande, att bankoutskottet vid sin granskning hade tagit på problemet med ganska

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.)

lätt hand. Jag får säga, att utskottet vid granskningen av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning under det gångna året, år 1946, har med stor uppmärksamhet följt fullmäktiges åtgärder under sagda år. Vi ha särskilt uppmärksammat vad som åtgjorts på det penningpolitiska området för en stabilisering av penningvärdet. Vi ha också ägnat uppmärksamhet åt den förda räntepolitiken och åt ränteläget. Vi ha även i berättelse över granskningen, som finnes i detta utlåtande, gjort en översikt över det ekonomiska läget under år 1946. Vid det slutliga ställningstagandet i utskottet framkommo visserligen några sårmeningar, men de gällde i stort sett saker av mera redaktionell karaktär. Nu är, som man finner av utlåtandet, utskottet i stort sett enigt. I utlåtandet relateras vad som har förekommit, och jag tror att vid en granskning, en decharge, man bör hålla sig inom den ram och till de uppgifter som verkligen åligga bankofullmäktige. Jag undrar, om inte debatten gått utanför denna ram. Jag skall därför inte gå in på den dubbelställning och de synpunkter, som herr Nordenson i det fallet drog fram. Dessa tycker jag att vi kunna gömma till ett annat tillfälle. I varje fall hör det inte direkt samman med dechargen.

Herr Wehtje tyckte, att vi kunde ha uttalat vår tveksamhet om åtgärdernas lämplighet, d. v. s. uttalat oss med större skärpa gent emot fullmäktige. Mot detta skulle jag vilja säga, att vi ha utformat utlåtandet så att vi kunna försvara det, och vi har icke anlagt några politiska synpunkter. Vi försöka i bankoutskottet se på dessa frågor så sakligt som det överhuvud taget är möjligt.

Jag tänker på ränteläget. Jag tror att vi där komma in på ett område, som är av en ganska stor betydelse, icke minst för näringslivet. Vi ha tidigare haft en ganska bitter och hård erfarenhet av hastiga fluktuationer på det räntepolitiska området. Herr Björnsson talade för en stund sedan om de erfarenheter vi fingo göra av den diskontopolitik, som fördes efter förra världskriget. Jag vill framhålla, att en sådan politik icke borde kunna godkännas av bankoutskottet eller riksdagen. En dylik politik medförde svåra lidanden för många oskyldiga personer här i landet och hade olyckliga konsekvenser för näringslivet, för våra kreditinstitut, för arbetarna och hela befolkningen i övrigt. Den ledde ju till en skrämmande arbetslöshet. Jag är fullt övertygad om att en stabil penning- och räntepolitik är absolut nödvändig, vilket bankoutskottet har understrukt förra året, när vi hade den stora penningpolitiska debatten rörande befrielse för riksbanken att inlösa sina sedlar med guld.

Dessutom tycker jag, att reala förhållanden tala mot en höjning av räntan. Jag betvivlar, att en höjning skulle öka sparintresset. När vi sänkte räntan, minskade detta inte sparandet här i landet, utan tvärtom ökades sparmedlen ganska avsevärt. Vad som enligt min mening är avgörande för möjligheten att öka besparingarna, som är så betydelsefull, är att folket här i landet, den stora allmänheten, har fullt förtroende för penningvärdets stabilitet.

Herr talman! Då utskottet i ränte frågan avgjort har tagit ställning emot en räntehöjning, tror jag detta är försvarbart, framför allt ur näringslivets synpunkt, när det gäller bostadsbyggandet och skyddet av de små företagarna, och jordbruket som kämpar med en stor skuldbörda. Med ett ord: jag hoppas, att ränteskruven skall bli det sista vi ta till för att råda bot för de svårigheter som vi nu ha.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **Domö**: Herr talman! Herr Sundvik gjorde sig nog skyldig till en missuppfattning, när han sade, att de borgerliga i höstas ondgjorde sig så mycket över talet om importreglering, under det att de nu säga, att den har vidtagits alldeles för sent. Ätminstone från det håll jag representerar ha vi inte sett det så. Vi kritiserade herr Myrdal, när han kom med sitt uttalande i höstas,

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.)
därför att det inte ingick som ett led i regeringens åtgärder, utan var en hastigt framkastad tanke, som — när det inte hade underlag i regeringen i övrigt — endast förorsakade en mycket stor spekulation och därigenom vållade skada. Därmed var ingen bedömning gjord av importregleringens önskvärdhet, men vi tyckte inte det var klokt av handelsministern att så som skedde kasta fram denna tanke.

Jag önskar också framhålla, att den meningsriktning jag representerar inte vill göra gällande, att importregleringen har tillgripits för sent. Vi mena, att en sådan politik borde ha förts, att en importreglering blivit obehövlig. Vi tycka, att det är en ganska dålig utväg att tillgripa en sådan importreglering, som säkert kommer att visa sig medföra stora svårigheter och som troligen inte får den avsedda effekten. Vi ha alltså icke klagat över att importregleringen kom för sent, utan över att överhuvud taget en sådan politik bedrivits, som fått importreglering till följd. Om man i tid genom förut tillgängliga medel, licensgivning och valutatilldelning och dylikt, begränsat mindre nödvändig import, skulle sannolikt importförbudet ej behövt att tillgripas.

Herr Friggeråker säger, att utskottets utlåtande bara relaterar vad som har förekommit. Visst är det så, men det är det jag riktar mig emot: man har nöjt sig med att tala om vad riksbanksfullmäktige gjort, sedan sagt att det var bra gjort, och underlåtit att utöva den kritik, som jag anser varit befogad.

Till slut några ord om räntepolitiken. Jag är alldeles ense med herr Friggeråker om att det ingalunda är eftersträfvansvärt med höga räntor och att det är mycket farligt med starka räntefluktuationer. Det är *en* sak. Men en annan sak är, att man i ett visst läge, sådant som det nuvarande, där man har att med alla tillgängliga medel stå emot en forcerad inflatorisk utveckling, måste väga räntemedlet mot mera svärbemästrade medel, exempelvis rigorösa regleringar. Då kan det hända, att man tillgriper räntehöjningen, om inte annat så för att, såsom herr Björnsson sade, ge ett varsel, som visar att det är skäl att vara försiktig med krediter och investeringar. Då kan det hända, att detta medel är lindrigare och mindre ingriper i ömtåliga förhållanden än regleringarna. Jag vill som jag förut sagt vända mig emot att man hade uppmärksamheten så bestämt inriktad på bara en enda punkt — att hålla ett visst ränteläge — att man underlät att i tid tillkännage, att man i räntesatserna hade ett ganska viktigt penningpolitiskt medel.

Herr Ljungdahl: Herr talman! Bara en liten anmärkning med anledning av ett yttrande, som herr Sundvik fällde. Han sade, att när handelsminister Myrdal framkastade tanken på en eventuell importreglering, reagerade den borgerliga pressen starkt emot detta. Jag vill påpeka, att han måste ha menat inte hela den borgerliga pressen, utan blott den borgerliga huvudstadspressen. Bondeförbundspressen deltog inte i denna kritik, utan hade redan tidigare uttalat sig för vissa åtgärder i syfte att begränsa lyximporten. När herr Ivar Anderson tala om de många efterkloka, som nu tråda fram, vill jag frita de bondeförbundare, som redan tidigare hade yttrat sig i denna sak. Men vår tanke var inte, att man skulle vänta, tills det blev nödvändigt med en allmän importreglering, utan vi hade tänkt oss, att regeringen genom valutakontoret och licensgivningen skulle kunna styra utvecklingen i sådan riktning, att regeringen kunde behärska den och därigenom skydda valutan på ett mycket tidigt stadium.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Om jag kan erinra mig rätt vad som i allmänhet yttrades med anledning av den förutvarande handelsministerns antydning, att det skulle bli en importreglering, gällde det inte något ställnings-

Ang. utvecklingen på kredit- och valutamarknaderna. (Forts.) tagande till den frågan i sak, utan vad som mest klandrades var väl, att man antydde en sådan importreglering som sedan inte blev av. På grund därav kunde allehanda manipulationer vidtagas. Det var nog närmast det som klandret i allmänhet gällde.

Efter härmed slutad överläggning lades förevarande punkt till handlingarna.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4 och 5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 30, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av äldre rättegångsbalken å rättegången vid krigsdomstol m. m.; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 14 december 1945 (nr 845) om vissa inskränkningar i rätten att driva försäkringsrörelse.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckta motioner om laglig reglering av arbetstiden i flottningsarbete; och

nr 20, i anledning av väckt motion om revision av förordningen om yrkesmässig automobiltrafik i syfte att åstadkomma ett rationellare ordnande av godstransporterna på landsbygden.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.; samt

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att iordningställa vissa åbolägenheter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden: nr 6, i anledning av väckt motion om utredning angående anordnande av vadhållning medelst totalisator i samband med motortävlingar; och

Första kammarens protokoll 1947. Nr 16.

nr 7, i anledning av väckta motioner angående dels viss ändring av bestämmelserna angående adoptivbarn i folkbokföringsförordningen m. m., dels åtgärder i syfte att anteckning om utomäktenskaplig börd endast göres i kyrkoböckerna och icke i prästbetyg, å folkbokföringskort eller å annan offentlig handling.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 214—216 och 218.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 266, av herr *Strand*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten för budgetåret 1947/48; och
nr 267, av herr *Beck-Friis*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsreglering för vissa befattningshavare vid hushållningssällskapen.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.05 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.
